บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเอกสาร หลักฐาน หรือการแฝงตัวในการสืบสวนสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

การใช้บังคับกฎหมายของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ในการดำเนินคดีพิเศษต่อองค์กรอาชญากรรม จำเป็นต้องมีการใช้มาตรการพิเศษในการรวบรวมพยานหลักฐาน เนื่องจากว่าคดีพิเศษนั้นคือ คดีความผิดทางอาญา ที่มีลักษณะของการกระทำความผิด[1] เช่น เป็นคดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือระบบเศรษฐกิจ หรือการคลังของประเทศ คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน หรือคดีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมิใช่พนักงานสอบสวนพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัยเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา ในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานบุคคลเพื่อยืนยันถึงโครงสร้าง กระบวนการสั่งการในการกระทำความผิด การแบ่งหน้าที่กันทำ การบังคับบัญชา กิจวัตรประจำวันขององค์กรอาชญากรรมหรือข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาใช้ในการจับกุม หรือยืนยันในการนำสืบพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยซึ่งเป็นอาชญากรหรือผู้ร่วมขบวนการในองค์กรอาชญากรรมตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากองค์กรอาชญากรรม มีการปกปิดซ่อนเร้นการกระทำความผิด มีอิทธิพลหนุนหลัง มีอำนาจทางด้านการเมือง เงินทุน มีเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย มีการยักย้ายถ่ายเททรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด รวมทั้ง มีการตัดตอนเพื่อไม่ให้สืบสวนสอบสวนขยายผลไปยังผู้บงการหรือบุคคลสำคัญในองค์กร การปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัวของเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ถูกมอบหมาย หรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จึงเป็นมาตรการพิเศษที่สำคัญในการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

---

[1] ลักษณะของคดีพิเศษ ปรากฏในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

3.1 การสืบสวนสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาของประเทศไทย

รัฐมีหน้าที่สำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การอำนวยความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งการสืบสวนเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในรัฐ ส่วนการสอบสวนเป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ทั้งนี้ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นมีผลต่อการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก ซึ่งหากการสอบสวนกระทำด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) แล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์และผลดีต่อการอำนวยความยุติธรรม

3.1.1 การสืบสวน

การสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรม[2] เป็นขั้นตอนเบื้องต้นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่มอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการที่ชอบด้วยกฎหมาย ในการสืบสวนสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อใช้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในชั้นศาล การได้มาซึ่งพยานหลักฐานเพื่อชี้มูลความผิดจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคการสืบสวนสอบสวน เพื่อรวบรวมข้อมูลและพยานหลักฐานให้เพียบพร้อมเพียงพอ ก่อนที่จะทำการตรวจค้น จับกุมผู้ถูกกล่าวหา ผู้กระทำผิด หรือผู้ร่วมกระทำผิดเพื่อนำตัวมาดำเนินคดีต่อไป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) ได้ให้คำจำกัดความของการสืบสวนโดยบัญญัติว่า การสืบสวน หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

จากความหมายของการสืบสวนดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การสืบสวนอาชญากรรม (Criminal Investigation) น่าจะหมายถึง การที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้แสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อหาตัวผู้กระทำผิดอาญามาดำเนินคดีตามกฎหมาย จึงอาจสรุปได้ว่า การสืบสวน (Investigation) นับเป็นการดำเนินงานตามขั้นตอนของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานในการกระทำความผิด อีกทั้งเพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน

---

[2] ทศพร รัตนมาศทิพย์. (2546). ***เทคนิคการสอบสวน.*** กรุงเทพฯ: ธนัชชา เพลส. หน้า 8.

3.1.1.1 ผู้มีอำนาจในการสืบสวนและเขตอำนาจของการสืบสวน

ผู้มีอำนาจในการสืบสวนคดีอาญาได้นั้น คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หากเป็นข้าราชการตำรวจไม่ว่าเป็นยศชั้นใด จะเป็นสิบตำรวจตรีจนถึงพลตำรวจเอก ก็มีอำนาจในการสืบสวนเช่นเดียวกัน ในส่วนของฝ่ายปกครองนั้นให้หมายความรวมถึงนายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงเจ้าพนักงานอื่นๆ ก็มีอำนาจสืบสวนได้ทั้งสิ้น

เหตุที่เป็นเช่นที่กล่าวก็เพราะว่า ความหมายของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) หมายความรวมถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยรวมถึง เจ้าพนักงานสรรพสามิต (Excise Department) กรมศุลกากร (Costoms Department) กรมเจ้าท่า (Harbor Department) พนักงานตรวจคนเข้าเมือง (Immigration Staff) และเจ้าพนักงานอื่นๆ ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

สำหรับในเรื่องเขตอำนาจการสืบสวนคดีอาญานั้น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้มีบทบัญญัติระบุเรื่องเขตอำนาจการสืบสวนไว้โดยเฉพาะเช่นเดียวกันกับเรื่องเขตอำนาจการสอบสวน แต่ในเรื่องของเขตอำนาจสืบสวนนั้น ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยวางบรรทัดฐานซึ่งปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 140/2490 เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร[3] ส่วนพนักงานปกครองนั้นมีอำนาจสืบสวนได้เฉพาะในเขตพื้นที่ที่ตนประจำอยู่เท่านั้น ซึ่งหมายความว่า ถ้าเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอคงมีอำนาจสืบสวนเฉพาะในเขตอำนาจที่อยู่ในอำเภอรับผิดชอบ ถ้าเป็นกำนันก็เฉพาะในเขตตำบลที่ตนมีเขตรับผิดชอบ ถ้าเป็นผู้ใหญ่บ้านก็เฉพาะในเขตหมู่บ้านเท่านั้น[4]

นอกจากอำนาจหน้าที่สืบสวนของพนักงานฝ่ายปกครอง (Administrative Official) และตำรวจ (Policeman) ที่ได้กล่าวมาแล้ว ปัจจุบันได้มีเจ้าพนักงานที่มีอำนาจสืบสวน ซึ่งอยู่ความหมายของเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมาย เช่น เจ้าพนักงานปราบปรามยาเสพติด เจ้าพนักงานป้องกันปราบปรามการฟอกเงิน เจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ[5]

---

[3] จิตฤดี วีระเวสส์. (2550). ***สรุปย่อหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.*** กรุงเทพฯ: อภิโชติ. หน้า 27.

[4] กู้เกียรติ เจริญบุญ. (2548). ***คู่มือพนักงานสอบสวนตามกฎหมายใหม่*** (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่. หน้า 4.

[5] พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

มาตรา 23 ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี

3.1.1.2 ประเภทของการสืบสวน

หากแบ่งประเภทของการสืบสวนตามความหมายของคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะแยกประเภทการสืบสวนออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) การสืบสวนก่อนเกิดเหตุ หมายความว่า การที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ได้สืบสวนหาข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องสงสัยกระทำความผิด หรือสืบสวนหาร่องรอยพฤติการณ์ที่อาจมีการกระทำผิดเพื่อสืบสวนไว้ก่อนจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้น รวมถึงการสืบสวนการหาข้อมูลท้องถิ่นกับอาคารสถานที่ แหล่งที่อาจเกิดอาชญากรรม หรือแหล่งที่ล่อแหลมต่อการประกอบอาชญากรรมได้ง่าย เพื่อที่จะได้นำมาวางแผนในการป้องกันอาชญากรรมไม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งการสืบสวนหาข้อมูลก่อนเกิดเหตุนี้มีนัยสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะการสืบสวนก่อนเกิดเหตุนั้น เจ้าพนักงานตำรวจได้ดำเนินการไปเพื่อประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อย

2) การสืบสวนหลังเกิดเหตุ หมายความว่า เมื่อมีเหตุหรือคดีเกิดขึ้นก็จะต้องสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด ผู้สืบสวนจะต้องสืบสวนหาร่องรอยพยานหลักฐานจากบุคคลหรือสถานที่ สถานที่เกิดเหตุ เพื่อหาพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ เพื่อสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำผิดและนำหลักฐานมายืนยันการกระทำผิดอีกด้วย

การสืบสวนในคดีอาญาไม่ว่าจะตามหลักสากลหรือประเทศไทย ก็มีความมุ่งหมายเดียวกันกล่าวคือ เมื่อมีคดีเกิดขึ้นแล้วจะรู้ตัวผู้กระทำผิดหรือไม่ก็ตาม เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งความหรือร้องทุกข์กล่าวโทษ รวมทั้งทราบว่ามีการกระทำผิดอาญาแล้ว ก็ต้องมีการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อหาตัวผู้กระความผิดมาฟ้องร้องลงโทษ ซึ่งอาจจะต้องมีการแบ่งขั้นตอนการสืบสวน แนวทางการหาร่องรอยของผู้กระทำความผิดและวิธีการรวบรวมหลักฐาน เพื่อนำมาประกอบในการดำเนินคดีอย่างเป็นระบบ

3.1.1.3 วิธีการสืบสวน

ในการสืบสวนไม่ว่าจะเป็นการสืบสวนก่อนเกิดเหตุ หรือการสืบสวนหลังเกิดเหตุ เพื่อต้องการติดตามบุคคลผู้ต้องสงสัยที่น่าจะกระทำผิด หรือคนร้ายที่หลบหนี เจ้าหน้าที่ผู้ที่จะต้องติดตามเพื่อจับกุมตัวมาดำเนินคดี มีวิธีการสืบสวนหรือหลักการสืบสวนอยู่หลายวิธี ดังนี้

1) วิธีการสืบสวนโดยใช้นักสืบ (Detective) คือ การมอบหมายหรือการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองที่มีอำนาจในการสืบสวน ทำการสืบสวนด้วยตนเองซึ่งมักจะเรียกว่านักสืบ การใช้วิธีการนี้ก็จะใช้ความรู้และความสามารถของบุคคลเป็นหลัก โดยนักสืบจะใช้วิธีการใดสุดแล้วแต่สถานการณ์และจุดมุ่งหมายของการสืบสวน เช่น บางครั้งอาจใช้การสะกดรอยติดตาม บางครั้งอาจใช้สายลับเข้าไปสืบสวนโดยการปลอมตัวเข้าไปสืบสวนในเหตุการณ์นั้น

2) วิธีการสืบสวนโดยใช้วิทยาการ (Science) คือ การนำความรู้ทางด้านวิทยาการมาใช้ในการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการเชื่อมโยงให้ได้ข้อเท็จจริงในการกระทำผิด หรือยืนยันการกระทำผิดในการดำเนินคดีอาญาเพื่อให้ศาลลงโทษ เช่น การตรวจหาดีเอ็นเอ (DNA) หรือตรวจพิสูจน์ทางฟิสิกส์ การตรวจเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือ นิ้วเท้า การตรวจพิสูจน์อาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืน เป็นต้น

3) วิธีการสืบสวนโดยการใช้เทคโนโลยี (Technology) คือ การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเป็นอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการสืบสวน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อทราบรายละเอียดในการกระทำผิด เช่นใช้กล้องส่องในเวลากลางคืนเพื่อสะดวกต่อการติดตามตัวคนร้าย การใช้กล้องวิดีโอวงจรปิด (Video Surveillance) เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมหรือเฝ้ามองการประกอบอาชญากรรม การใช้คอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของกลุ่มคนร้ายเพื่อให้ทราบความเชื่อมโยงและการติดต่อเครือข่ายทางโทรศัพท์ การดักฟังทางโทรศัพท์ การใช้เครื่องตรวจสารเสพติดตัวบุคคล การใช้เครื่อง X-RAY ตรวจยานพาหนะในการลักลอบขนย้ายยาเสพติดหรือสิ่งของผิดกฎหมาย เป็นต้น

3.1.2 การสอบสวน

การสอบสวนเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนจึงมีผลต่อการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก หากการสอบสวนกระทำด้วยความถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) แล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์และผลดีต่อการอำนวยความยุติธรรมทางอาญา

การสอบสวนคดีอาญาเริ่มต้นจากการที่มีความผิดอาญาเกิดขึ้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นความผิดอาญาที่ต้องทำการสอบสวน ก็จะดำเนินการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่อไป ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญ เมื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ได้พอเพียงที่จะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาแล้ว ก็จะรวบรวมไว้เป็นสำนวนการสอบสวน แล้วจึงมีความเห็นทางคดี โดยส่งให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องต่อศาล ซึ่งต่อไปจะได้กล่าวถึง ประวัติ ความหมาย วัตถุประสงค์และความสำคัญของการสอบสวน[6]

---

[6] มาตรา 18 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัด ธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา ซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

3.1.2.1 ประวัติการสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทย[7]

การสอบสวนคดีอาญาเดิมนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของศาล ต่อมาได้มีการโอนให้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2470) และพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เฉพาะในส่วนภูมิภาคเท่านั้น โดยในเขตนครบาลได้ให้อำนาจตำรวจนครบาลจัดการสอบสวนและฟ้องคดีต่อศาล มาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อทางราชการได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อ พ.ศ. 2477 แล้ว ในส่วนภูมิภาคนั้น อำนาจการสอบสวนคดีอาญาอยู่กับอำเภอ แต่ก็มีการโอนการสอบสวนไปให้กับตำรวจบ้างและกลับมาอยู่ที่อำเภอบ้างหลายครั้ง ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐแต่ละสมัยเป็นสำคัญ ดังนี้

1) พ.ศ. 2478 – 2481 อำนาจการสอบสวนอยู่กับฝ่ายปกครอง

2) พ.ศ. 2482 – 2487 อำนาจการสอบสวนอยู่กับฝ่ายตำรวจ

3) พ.ศ. 2488 – 2489 ฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนร่วมกัน โดยที่มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน

4) พ.ศ. 2489 – 2502 อำนาจการสอบสวนอยู่กับฝ่ายปกครอง โดยมีนายอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน และมีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจเข้าร่วมการสอบสวน

5) พ.ศ. 2503 – 2506 ฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนร่วมกัน โดยมีนายอำเภอเป็นหัวหน้าการสอบสวน และมีเจ้าพนักงานตำรวจเป็นพนักงานสอบสวน

6) พ.ศ. 2506 กระทรวงมหาดไทยได้มีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 1/2506 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2506 โอนอำนาจการสอบสวนจากฝ่ายปกครองไปอยู่กับฝ่ายตำรวจ[8]

7) พ.ศ. 2509 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 ยกเลิกข้อบังคับฉบับที่ 1/2506 แต่ยังคงสาระสำคัญอย่างเดิม โดยเพิ่มเนื้อหาสาระบางประการ คือ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอที่ประสบเหตุความผิดอาญา มีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดและการสอบสวนได้เท่าที่จำเป็น จากนั้นจึงส่งให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้เสียหาย (Injured Person) ผู้ต้องหา (Alleged Offender) หรือผู้กล่าวหา (Delator)

สำหรับในจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหา มีที่อยู่ หรือถูกจับ ภายในเขตอำนาจ ของตนได้

[7] สิทธิศักดิ์ เตมียศิลปิน. (2547). ***ปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนคดีพิเศษ.*** สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 11-13.

[8] จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี รักษาการตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ และจอมพล ประภาส จารุเสถียร ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในขณะนั้น

ร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัด (Provincial Governor) หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควร ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจเรียกพนักงานสอบสวนมาชี้แจงผลการสอบสวน แล้วให้คำแนะนำหรือเร่งรัดให้การสอบสวนเป็นไปอย่างได้ผลและเหมาะสม

8) พ.ศ. 2518 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่นนอกกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2518 แก้ไขข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 1/2509 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเมื่อได้รับคำร้องเรียนและขอความเป็นธรรมแล้ว มีอำนาจเข้าควบคุมการสอบสวน โดยเรียกสำนวนการสอบสวนมาตรวจพิจารณา และสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามที่เห็นสมควร การสั่งอนุญาตและไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว สั่งให้พนักงานสอบสวน หรือให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการสอบสวนคดีนั้นด้วย

9) พ.ศ. 2520 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2520 ได้กำหนดให้คดีอาญาในความผิดตามกฎหมายรวม 14 ฉบับ ซึ่งเป็นกฎหมายที่อยู่ในอำนาจความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองเป็นส่วนใหญ่ ไปอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองได้แต่ฝ่ายเดียว

ในการสอบสวนคดีอาญาในปัจจุบัน ได้มีข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2523 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 พ.ศ. 2525 โดยได้กำหนดให้อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาตกอยู่กับฝ่ายตำรวจ แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอมีอำนาจจับและรวบรวมพยานหลักฐานส่งพนักงานสอบสวนได้ นอกจากนั้นฝ่ายปกครองยังมีอำนาจควบคุมการสอบสวน เช่น มีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนมาตรวจพิจาณาสั่งการและให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการสอบสวนคดีในเรื่องนั้น โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140[9] รวมทั้ง มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหา ต่อมาอำนาจกรณีหลังถูกยกเลิกโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

---

[9] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 140 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ดั่งต่อไปนี้

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด และความผิดนั้น มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนและบันทึกเหตุที่งดนั้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

3.1.2.2 ความหมายและวัตถุประสงค์ของการสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้นำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ การสอบสวนจึงหมายถึง ลักษณะการดำเนินการ ดังนี้

1) การดำเนินการของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน (Gathering Evidence) เช่นการบันทึกถ้อยคำให้การของบุคคล การตรวจสถานที่เกิดเหตุ การตรวจผู้เสียหายและผู้ต้องหา การตรวจสิ่งของหรือสถานที่เกิดเหตุ การทำภาพถ่าย แผนที่หรือภาพวาด จำลอง การพิมพ์ลายนิ้วมือ และการส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์ เป็นต้น

2) การดำเนินการทั้งหลายตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด เช่น การส่งประเด็นไปสอบสวน การชันสูตรพลิกศพในคดีความตายที่เป็นผลแห่งการกระผิดอาญา การควบคุม การปล่อยชั่วคราว การให้ประกันตัว การยื่นคำร้องขอต่อศาลออกหมายขังผู้ต้องหา การผัดฟ้องฝากขัง เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการสอบสวน

1) เพื่อทราบข้อเท็จจริงว่าได้มีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้นตามข้อหาหรือไม่ พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้เมื่อมีการกล่าวหา โดยคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ ที่ถูกกล่าวหานั้นว่าเกิดการกระทำอันเป็นความผิดอาญาหรือไม่ เพราะถ้าการกระทำไม่เป็นความผิดอาญาแล้ว พนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจทำการสอบสวน

2) เพื่อพิสูจน์การกระทำความผิด เมื่อพยานหลักฐานแน่ชัดว่าได้มีการกระทำอันเป็นความผิดอาญาขึ้นแล้ว ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการสอบสวนที่สำคัญประการต่อมาก็คือ การพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นความผิดฐานใด ตามบทกฎหมายใด มีใครเป็นผู้กระทำผิดบ้าง เนื่องจากพนักงานสอบสวนนอกจากจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานแล้วยังเป็นผู้พิสูจน์การกระทำผิดและพิสูจน์ตัวผู้กระทำผิดชั้นต้นในกระบวนการสอบสวนอีกด้วย เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 ที่กำหนดว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด[10]

---

[10] เทียบเคียงกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ข้อ 14 (2) บุคคลทุกคนผู้ถูกหาว่ากระทำผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดตามกฎหมาย

3) เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ วัตถุประสงค์ของการสอบสวนข้อนี้มีความสำคัญต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เนื่องจากเมื่อทราบตัวผู้กระทำผิดแล้ว พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษตามกฎหมายต่อไป ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การออกหมายเรียกผู้ต้องหา การจับตัวผู้ต้องหาโดยมีหมายจับหรือไม่มีหมายจับ การให้ผู้ต้องหาเข้าพบพนักงานสอบสวน หรือให้เจ้าพนักงานอื่นช่วยเหลือในการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ การควบคุมผู้ต้องหา การฝากขังผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวน การปล่อยตัวชั่วคราว เป็นต้น[11]

3.1.2.3 ความสำคัญของการสอบสวน

1) เป็นการรักษาความยุติธรรมเบื้องต้น (Maintaining basic Fairness) ให้ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน เพราะการสอบสวนเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดตามที่มีการกล่าวหากัน รวมทั้งพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา โดยได้มีคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาได้กระทำความผิดอาญา ผู้ที่พิสูจน์ข้อกล่าวหานั้นว่าเป็นความจริงหรือไม่เพียงใด ได้แก่พนักงานสอบสวนซึ่งต้องใช้วิธีการสอบสวนเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ความผิดนั้น ผลการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว คือ ความเห็นทางคดี (Comments of the Case) ของพนักงานสอบสวนในการสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาในกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด ส่วนในกรณีที่ไม่รู้ตัวว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจงดการสอบสวนหรือมีความเห็นควรให้งดการสอบสวน หากการสอบสวนดำเนินการไปโดยถูกต้องย่อมเป็นการรักษาความยุติธรรมให้กับคู่กรณี ส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยส่วนรวม

International Covenant on Civil and Political Rights

Article 14 (2) X.Everyone charge with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law.

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) หมายถึง สนธิสัญญาระหว่างประเทศภายใต้กรอบสหประชาชาติหลักด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีการแปลข้อกำหนดในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้มีพันธะผูกพันทางกฎหมายแก่ประเทศภาคี โดยสหประชาชาติ ได้รับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2509 ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540 อ้างใน รายงานประเทศตามพันธกรณี ภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ฉบับ ที่ 2. กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

[11] สนธยา รัตนธารส. (2555). ***เทคนิคการสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานและการทำสำนวนการสอบสวน.*** กรุงเทพฯ: สินทวีกิจ พริ้นติ้ง. หน้า 2-6.

2) การสอบสวนเป็นเงื่อนไขของการสั่งคดีของพนักงานอัยการ ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องใดต่อศาลโดยที่พนักงานสอบสวนมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน[12] ดังนั้น พนักงานอัยการซึ่งถือได้ว่าเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นทนายแผ่นดินที่ทำหน้าที่เป็นผู้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคู่กรณีในการดำเนินการเพื่อให้มีการฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลได้นั้น จะต้องเป็นความผิดที่ได้มีการสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมาย และจะต้องมีพยานหลักฐานรับฟังได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระความผิดตามข้อกล่าวหา จากเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการดังกล่าว การสอบสวนคดีอาญาจึงมีผลโดยตรงต่อการอำนวยความยุติธรรม (Administration of Justice) ให้กับคู่กรณีในชั้นของอัยการ การสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งกระทำอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีความสำคัญต่อระบบการทำงานของพนักงานพนักงานอัยการ เพราะสามารถช่วยให้การปฏิบัติงานของพนักงานอัยการเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

3) การสอบสวนนั้นถืออาจได้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในการเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลต้องมีจำเลย คือ ผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนได้ทำการจับกุมไว้ในชั้นต้นมาศาล ต้องอาศัยพยานหลักฐานจากการสอบสวนเป็นสำคัญ ถ้าการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนไม่ดีพอ การนำพยานหลักฐานขึ้นสู่ศาลก็ขาดน้ำหนักไม่อาจทำให้ศาลรับฟังได้ว่า จำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องของพนักงานอัยการ ศาลอาจจะยกประโยชน์แห่งความสงสัย (Benefit of the Doubt) ให้กับจำเลย ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการรับฟังพยานหลักฐานของศาลในคดีอาญาว่าศาลจะไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดถ้าหากพยานหลักฐานไม่ชัดแจ้ง[13] และพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยให้พ้นข้อหาไป ทั้งๆ ที่ความเป็นจริง จำเลยนั้นอาจเป็นผู้กระทำความผิด แต่ในทางกลับกันถ้าพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้อย่างเพียงพอ และพนักงานอัยการสามารถนำสืบพยานหลักฐานนั้นต่อศาล พอรับฟังว่าจำเลยได้กระทำผิดตามฟ้องแล้ว ศาลย่อมพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยได้โดยถูกต้องและเป็นธรรม

---

[12] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 120 ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

[13] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 227 ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยาน หลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

3.1.3 การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา

การแสวงหาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย พยานหลักฐานจึงเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีคดีอาญา พนักงานสอบสวนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อตามที่กล่าวอ้างนั่นเอง[14] ซึ่งมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐาน ดังนี้

3.1.3.1 หลักพื้นฐานเกี่ยวกับพยานหลักฐาน

หลักฐาน หมายความว่าสิ่งใดๆ ที่จัดให้มีขึ้น เพื่อรับรองหรือสนับสนุนการอำพรางสถานภาพที่แท้จริง[15]

พยานหลักฐาน หมายถึง สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งและเป็นสิ่งที่ยืนยันสนับสนุนข้ออ้างที่มุ่งถึงสิ่งที่บ่งถึงหรือช่วยให้บ่งความเท็จและความจริงในข้อเท็จจริงที่คู่ความทุ่มเถียงกัน[16] หรือที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นสิ่งที่มาพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างในคดีเป็นความจริง[17] ดังนั้น พยานหลักฐาน จึงหมายถึง สิ่งใดๆ ที่แสดงถึงข้อเท็จจริงให้ปรากฏแก่ศาล สามารถแบ่งประเภทตามรูปลักษณะแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบด้วยกัน คือ พยานบุคคล (Witness) พยานเอกสาร (Documentary Evidence) พยานวัตถุ (Physical Evidence)

พยานบุคคล หมายถึง ผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ

พยานเอกสาร หมายถึงข้อมูลที่บันทึกไว้ในสื่อชนิดใดก็ตามสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่พิพาทในคดีได้และนำสืบชนิดที่บันทึกข้อมูลดังกล่าวนั้นมาใช้เป็นพยานหลักฐานในศาล ก็ให้ถือเป็นพยานหลักฐาน และให้รวมถึงสื่อที่บันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์หรือสื่อสารสนเทศอื่นๆ ด้วย

พยานวัตถุ หมายความว่า วัตถุอย่างใดๆ อันมิใช่เอกสารซึ่งคู่ความนำส่งเพื่อให้ศาลตรวจโดยอาจเป็นสิ่งที่มีชีวิต เช่น ร่างกายมนุษย์ สัตว์ หรือเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตทั้งหลายที่คู่ความนำมาให้ศาลเห็นได้ด้วยตา หรือให้ศาลไปตรวจดูยังที่ซึ่งพยานอยู่ แบ่งย่อยออกได้เป็น 2 ชนิด[18] คือ

1) พยานวัตถุที่มาจากสิ่งมีชีวิต (Biological Evidence) เช่น คราบเลือด คราบอสุจิ

2) พยานหลักฐานที่ไม่ได้มาจากสิ่งมีชีวิต (Biological Evidence) เช่น กระสุน เขม่าปืน

---

[14] โสภณ รัตนากร. (2544). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ. หน้า 19.

[15] ข้อบังคับกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการจัดทำเอกสารหลักฐาน และการแฝงตัว. (2548, 24 สิงหาคม). ***ราชกิจจานุเบกษา.*** เล่มที่ 127 (ตอนพิเศษ 101 ง). หน้า 32.

[16] ยิ่งศักดิ์ กฤษณะจินดา. (2524). ***กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน***. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 2.

[17] แววยอดผดุง. (2529). ***กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน.*** กรุงเทพฯ: สุทธิการพิมพ์. หน้า 3.

[18] พรทิพย์ โรจนสุนันท์. (2547). ***นิติเวชศาสตร์: การชันสูตรศพ*** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 233.

กระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งได้แก่ การสืบสวน สอบสวน ขั้นตอนดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นขั้นตอนแห่งต้นสายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย อันมีสาระสำคัญอยู่ในเนื้อหา 2 ประการด้วยกัน คือ เนื้อหาในเรื่องของการรวบรวมพยานหลักฐานและเนื้อหาว่าด้วยการใช้มาตรการบังคับ และหากเมื่อกล่าวถึงการแสวงหาพยานหลักฐานนั้น เจ้าพนักงานของรัฐ (Public officers) อาจจะกระทำได้ด้วยวิธีดังนี้ คือ

1) การแสวงหาพยานหลักฐานด้วยวิธีการเข้าค้น เพื่อยึดพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุจากเคหสถานของบุคคล

2) การแสวงหาพยานหลักฐานด้วยวิธีการจับ การค้นเพื่อยึดพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุจากตัวบุคคล

3) การแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายมนุษย์

4) การแสวงหาพยานหลักฐานโดยใช้วิธีการทางเทคโนโลยีทางอิเล็กทรอนิกส์ในการดักฟังการติดต่อสื่อสารของบุคคล หรือการใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง หรือการบันทึกเสียงการสนทนากันระหว่างบุคคล

5) การแสวงหาพยานหลักฐานด้วยวิธีการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ ได้แก่ การดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ การส่งมอบภายใต้การควบคุม การอำพราง การสะกดรอยโดยการใช้เครื่องมืออิเล็คทรอนิคส์ การล่อซื้อ ล่อจับ โดยเจ้าพนักงาน เป็นต้น

การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน[19] การพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ส่วนศาลยุติธรรมโดยผู้พิพากษาจะเป็นผู้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความที่ได้จากการสอบสวน และพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย[20] จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างยากลำบากที่สุด ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือผู้เกี่ยวข้องในการสืบสวนสอบสวน[21]

---

[19] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

[20] เทียบเคียงกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14

3.1.3.2 ลักษณะพยานที่ใช้ในการวินิจฉัยของศาล

กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน (Law of Evidence) ถือเป็นกฎหมายที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในทางอรรถคดีในชั้นศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาลยุติธรรม ซึ่งมีหลักพื้นฐานในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานว่า ศาลสามารถที่จะวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงได้ 4 แนวทางด้วยกัน คือ

1) ข้อเท็จจริงที่ได้จากคำรับ (Admission) ของคู่ความในชั้นศาล

เมื่อคู่ความได้ยอมรับข้อเท็จจริงกันอย่างไร ในความรับรู้ของศาลแล้ว ข้อเท็จจริงนั้นย่อมฟังได้เป็นยุติโดยไม่ต้องใช้พยานหลักฐาน ไม่ต้องอาศัยกฎเกณฑ์เรื่องหน้าที่นำสืบเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน การนำสืบพยานหลักฐาน หรือการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแต่อย่างใด

2) ข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยได้โดยการอาศัยบทกฎหมายที่วางบทสันนิษฐานเด็ดขาดเอาไว้ หรือหลักกฎหมายปิดปากไม่ให้คู่กรณีเถียงข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นอย่างอื่น (Absolute or Irrebuttable Presumption)

คู่ความจะโต้เถียงว่าความจริงข้อเท็จจริงไม่ได้เป็นอย่างที่กฎหมายสันนิษฐานไว้เด็ดขาดเช่นนั้นไม่ได้ เพราะกฎหมายห้ามมิให้โต้แย้ง ในกฎหมายพยานหลักฐานได้เรียกข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยได้โดยวิธีที่ 2 ว่าหลักกฎหมายปิดปากเด็ดขาด หรือที่เรียกหลักกฎหมายที่วางข้อสันนิษฐานเด็ดขาดนี้ว่า ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ เพราะว่าได้มีข้อกฎหมายบัญญัติไว้เป็นเด็ดขาดแล้วว่าให้ข้อเท็จจริงเป็นอย่างนั้นก็ต้องเป็นอย่างนั้น ถึงแม้จะคลาดเคลื่อนไปจากความจริง ก็ต้องถือว่าเป็นกรณียกเว้นที่รัฐตรากฎหมายให้เป็นอย่างนั้น เพื่อประโยชน์ของสังคมที่ใหญ่กว่า การวิเคราะห์ปัญหาข้อเท็จจริงให้ถูกต้องตามความเป็นจริงนั้นเป็นประโยชน์สำคัญของสังคม แต่การที่รัฐตรากฎหมายสันนิษฐานข้อเท็จจริงใดเป็นการเด็ดขาดนั้น ถือเป็นความจำเป็น โดยมีคุณประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าที่จะให้ว่ากันไปตามความเป็นจริง กฎหมายในลักษณะนี้มีอยู่น้อยไม่กี่บทมาตรา เมื่อถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้แล้ว ไม่เพียงแต่คู่ความเท่านั้นที่จะโต้แย้งเป็นอย่างอื่นไม่ได้ แม้แต่

---

1. บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการในการพิจารณาคดีอาญาอันบุคคลต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาข้อพิพาททางสิทธิและหน้าที่ของตน ทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจมีอิสระเป็นกลาง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย

International Covenant on Civil and Political Rights Article 14

1. All persons shall be equall before the courts and tribunals. In the determination of any criminal charge against him, or of his right and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law

[21]สนธยา รัตนธารส. อ้างแล้ว. หน้า 8.

ศาลเองก็จะโต้แย้งไม่ได้ เพราะว่าการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงตรงนี้เป็นไปตามบทกฎหมายที่บังคับไว้เด็ดขาด ศาลจึงต้องวินิจฉัยไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น

3) ข้อเท็จจริงที่สามารถวินิจฉัยได้โดยอาศัยความรู้ทั่วไปของศาลเอง

ในหลักวิชากฎหมายพยานหลักฐานเรียกช่องทางนี้ว่า Judicial Notice หมายความว่า ศาลหยั่งรู้ได้เอง ข้อเท็จจริงซึ่งศาลสามารถใช้ความรู้ทั่วไปของศาลวินิจฉัยชี้ขาดได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมาย ไม่ต้องไปอาศัยคำรับของคู่ความ ไม่ต้องไปอาศัยพยานหลักฐานในกฎหมายลักษณะพยานหลักของไทยได้เรียกวิธีการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงโดยวิธีที่ 3 นี้ว่า ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไป (Generally Known Fact) เมื่อข้อเท็จจริงนี้เป็นข้อเท็จจริงซึ่งรู้กันอยู่ทั่วไป บุคคลทั่วไปในสังคมรู้ได้อย่างถูกต้องไม่คลาดเคลื่อนแล้ว ศาลโดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมก็ควรจะต้องรู้ด้วย ไม่ต้องเสียเวลาเอาพยานหลักฐานมาพิสูจน์กัน สามารถใช้ความรู้ของศาลวินิจฉัยได้ ความยากของวิธีวินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยวิธีที่ 3 นี้จะอยู่ที่ความไม่แน่นอนและความไม่ชัดเจนของพื้นที่หรือขอบเขตของช่องทางนี้ว่า ข้อเท็จจริงอะไรบ้างที่ถือว่ารู้กันอยู่ทั่วไป ศาลรู้ได้เองวินิจฉัยได้เองโดยไม่ต้องฟังพยานหลักฐานไม่ต้องคำนึงถึงคำรับหรือคำแย้งของคู่ความ

4) ข้อเท็จจริงที่ได้โดยพยานหลักฐาน (Evidence)

วิธีที่ 4 ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในทางอรรถคดี ความจริงการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงโดยวิธีที่ 4 จะนำเสนอเพื่อให้เห็นภาพว่าการวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือการค้นคว้าหาความจริงในทางอรรถคดีมีได้ถึง 4 วิธี แต่ในทางปฏิบัติแล้ววิธีหลักของการค้นหาความจริงในการพิจารณาคดี คือ วิธีที่ 4 ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากพยานหลักฐาน ส่วนอีก 3 วิธีนั้นเป็นข้อยกเว้น เมื่อน้ำหนักไปอยู่ที่พยานหลักฐานกฎเกณฑ์ต่างๆ ไปรวมอยู่ที่วิธีที่ 4 นี้ จึงเรียกว่าเป็นกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐานหรือกฎหมายลักษณะพยาน[22]

3.1.3.3 การพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีอาญา

ในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย หลักกฎหมายพยานดังกล่าวเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับทั่วไป ทำให้ในคดีอาญา โจทก์มีภาระต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงหลัก 2 ประการ คือ (1) มีการกระทำผิดเกิดขึ้นจริง และ (2) จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น น้ำหนักของพยานโจทก์ที่นำสืบต่อศาลต้องถึงขั้นฟังได้ครบทั้งสองประการ ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หากพยานหลักฐานของโจทก์มีข้อสงสัย ศาลจะ

---

[22] จรัญ ภักดีธนากุล. (2548). ***กฎหมายลักษณะพยาน.*** กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 3-5.

ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยโดยพิพากษายกฟ้องโจทก์ อย่างไรก็ดี ความสงสัยที่ว่านี้ต้องเป็นความสงสัยตามสมควร (Reasonable Doubt) คือ เป็นความสงสัยที่บุคคลธรรมดาทั่วไปพึงจะมีความสงสัย เมื่อมีเหตุร้ายแรงเช่นนั้นเกิดกับตน และต้องไม่ใช่เหตุสงสัยที่เกิดจากความคิดเพ้อฝันหรือโดยไม่มีเหตุมีผล (Reasonable doubt means such a doubt as a reasonable man might have in his ownserious affairs, and thus excludes consideration of fanciful possibilities.)[23]

3.2 การสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษของต่างประเทศ

วิวัฒนาการในการสืบสวนสอบสวนของต่างประเทศ ถือได้ว่ามีการได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากได้มีการดำเนินกิจการและปรับปรุงกฎหมายหลายฉบับเพื่อใช้ในการปราบปรามกลุ่มอิทธิพลและองค์กรอาชญากรรมมาอย่างยาวนาน จนทำให้มีประสบการณ์ในการต่อสู้กับรูปแบบต่างๆ ขององค์กรอาชญากรรม โดยการใช้มาตรการต่างๆ ทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินการในการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน และนำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม

3.2.1 การสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา (United States of America)[24] ประกอบด้วย 50 มลรัฐ โดยแต่ละมลรัฐ (State) จะมีอำนาจในการปกครองเป็นของตนเอง ทำให้ระบบการบริหารงานยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาแยกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบความยุติธรรมของแต่ละมลรัฐ และของรัฐบาลกลาง (Federal) กล่าวคือแต่ละมลรัฐต่างมีกฎหมายอาญาใช้บังคับและมีเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมรับผิดชอบตั้งแต่ตำรวจ (Policeman) อัยการ (Public Prosecutor) ศาล (Court) และราชทัณฑ์ (Corrections) เป็นของตนเอง โดยรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาจะตรากฎหมายมาใช้บังคับเพื่อปกป้องคุ้มครองรักษาอำนาจอธิปไตยและความมั่นคงปลอดภัยของประเทศในภาพรวม

---

[23] โสภณ รัตนากร. (2536). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน.*** กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่. หน้า 374.

[24] สหรัฐอเมริกาก่อตั้งหน่วยงานด้านการใช้บังคับกฎหมายขึ้นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1789 โดยใช้ชื่อว่า สำนักงาน United States Marshals Service (USMS) เป็นหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติศาลยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา เป็นหน่วยงานด้านการใช้บังคับกฎหมายของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา โดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี ซึ่งมีอำนาจหน้าที่หลักในการรักษาความปลอดภัยแก่บุคคลในกระบวนการยุติธรรม (Judicial Security) การติดตามบุคคลตามหมายจับ (Fugitive Investigations) การคุ้มครองพยาน (Witness Security) การควบคุมผู้ต้องขัง (Prisoner Service) การเคลื่อนย้ายตัวผู้ต้องขังและผู้กระทำความผิดที่เป็นคนต่างด้าว (Justice Prisoner and Alien Transportation system) การยึดทรัพย์ (Asset Forfeiture) เป็นต้น

กฎหมายของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาที่ตราออกใช้บังคับในภาพรวมนั้น ได้แก่กฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดด้านภาษีเงินได้บุคคล (Individual Income Tax Laws) กฎหมายยาเสพติด (Drug laws) กฎหมายศุลกากร (Customs laws) กฎหมายอาวุธปืน (Legal Firearms) หรือกฎหมายความมั่นคงของประเทศ (the Security of the Country) เป็นต้น ดังนั้น หน่วยงานของรัฐบาลกลางจะมีอำนาจใช้บังคับกฎหมายเฉพาะที่เป็นของรัฐบาลกลางเท่านั้น ไม่มีอำนาจเข้าไปใช้บังคับกฎหมายของแต่ละรัฐได้

สหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งสำนักงานสืบสวนสอบสวนกลาง (Federal Bureau of Investigation: FBI) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใช้บังคับกฎหมายในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2451 โดยประธานาธิบดีธีโอดอร์ รูสเวลต์ (Theodore Roosevelt) และนายชาร์ลส์ โบนาปาร์ด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกา ครั้งแรกใช้ชื่อว่าสายลับพิเศษแห่งกระทรวงยุติธรรม (Special Agents of Department of Justice) สังกัดกระทรวงยุติธรรม (Ministry of Justice) ซึ่งมีขอบเขตในการทำงานในแต่ละสมัยแตกต่างกันและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เช่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 มุ่งเน้นคดีจารกรรม ยุคถัดมาเน้นคดีอันธพาลครองเมือง ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 เน้นคดีเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์และฟาสซิสต์ ต่อมาเน้นคดีอาชญากรรมด้านการเงิน และปัจจุบันเน้นคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมระหว่างประเทศ การก่อการร้าย คดียาเสพติด และการฟอกเงิน สำหรับความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ของ FBI ที่สำคัญ คือ การใช้บังคับกฎหมายของประเทศ ซึ่งมีลักษณะอยู่ 2 ประการ คือ

1) ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านความมั่นคงของประเทศ เช่น การก่อวินาศกรรม (Sabotage) การปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัว (Undercover) เป็นต้น[25]

2) ความผิดอาญาที่เกิดขึ้นหลายรัฐต่อเนื่องหรือเกี่ยวพันติดต่อกัน เช่น การฆาตกรรม (Manslaughter) ต่อเนื่องหลายรัฐ หรือการปล้นทรัพย์ (Pillage) หลายรัฐ เป็นต้น

สำนักงานสืบสวนสอบสวนกลาง หรือ FBI เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจทั่วสหรัฐอเมริกา แต่ก็มีขอบเขตอำนาจเฉพาะกฎหมายของรัฐบาลกลางเท่านั้น รวมทั้งถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาทั่วไปที่เกิดขึ้นหลายท้องที่โดยการใช้เทคนิคพิเศษหรือมาตรการพิเศษในการ

---

[25] เทคนิคที่ใช้ในการสืบสวนในคดีทุจริตประพฤติมิชอบ โดยปกติจะใช้วิธีการดำเนินการในทางลับ (Undercover Operations) และการให้เจ้าหน้าที่สืบสวนปลอมตัวเข้าเป็นคู่สัญญาโดยใช้อุปกรณ์และเครื่องมืออิเล็คทรอนิกส์เพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน (Sting Operations) อ้างใน อุดม รัฐอมฤต และคณะ. ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2555). ***โครงการศึกษาความเหมาะสมในการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157.*** ทุนส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยของสำนักงาน ป.ป.ช. ประเภทกำหนดเรื่องประจำปี 2553. (ม.ป.ท.). หน้า 121.

สืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน และปราบปรามอาชญากรรมตามที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกากำหนด[26] โดยมีวิธีการที่สำคัญ ดังนี้

3.2.1.1 การดักฟังโทรศัพท์[27]

ในการประกอบอาชญากรรมนั้นได้มีการใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมประกอบในการกระทำความผิด การลอบดักฟังโทรศัพท์จึงเป็นเครื่องมือในการต่อต้านอาชญากรรมอย่างหนึ่ง ค.ศ. 1968 ได้มีการดักฟังโทรศัพท์ในสงครามกลางเมือง (Civil War) และการต่อต้านการจารกรรม (Counterespionage) ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการดักฟังเพื่อความมั่นคงของรัฐและต่อต้านองค์กรอาชญากรรม จากนั้นต่อมาใน ค.ศ. 1968 ได้มีการบัญญัติกฎหมายให้มีการดักฟังกับคดีอาชญากรรมพิเศษ เช่น การฆ่าคน การเรียกค่าไถ่ การกรรโชกทรัพย์ การพนัน และการขายกัญชา เป็นต้น โดยจะต้องมีการร้องขอและได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา ซึ่งในแต่ละปีจะมีการขออนุญาตดักฟังและได้รับอนุญาตจากศาลเป็นจำนวนมาก และสามารถนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายได้เป็นจำนวนมากเช่นกัน การดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์จึงเป็นเครื่องมือในการใช้บังคับกฎหมายของเจ้าหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ กฎหมายได้ให้อำนาจประธานาธิบดีสามารถสั่งให้ดักฟังโทรศัพท์ได้ในกรณีที่มีการประกาศภาวะสงครามผ่านอัยการสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (Attorney General)[28]

สหรัฐอเมริกามีกฎหมายที่รับรองสิทธิของประชาชนในการติดต่อสื่อสารไว้โดยชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 4 ซึ่งกำหนดว่าสิทธิในการติดต่อสื่อสารจะถูกล่วงละเมิดมิได้เว้นแต่มีเหตุอันสมควร (The Omnibus Crime Control and Safe Street Act 1968) เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและให้รัฐสามารถใช้วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการใช้บังคับกฎหมายที่ได้ผล[29]

---

[26] The Attoney Generral's Guidelines on Federal Bureau of Investigation Undercover Operations. Cricumstances Warranting Investigation

[27] เชษฐ์ ขุนธิวงษ์. (2549). ***กรมสอบสวนคดีพิเศษ: กลไกที่ทำให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพ***. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 67-71.

[28] อัยการสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (อังกฤษ: United States Attorney General) คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกา โดยเป็นข้าราชการการเมือง ไม่ใช่ข้าราชการประจำ (ประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา ลักษณะ 28 มาตรา 503) มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับนิติการ, บังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ทั้งปวงผู้บังคับใช้กฎหมายในรัฐบาล, เป็นผู้นำทนายแผ่นดิน, และเป็นสมาชิกคณะรัฐมนตรีของประธานาธิบดีด้วย โดยเป็นตำแหน่งเดียวในคณะรัฐมนตรีที่ไม่ได้ใช้ชื่อว่ารัฐมนตรี (Secretary) รัฐสภาแห่งสหรัฐอเมริกาสถาปนาตำแหน่งอัยการสูงสุดนี้ขึ้นด้วยรัฐบัญญัติระเบียบบริหารราชการฝ่ายตุลาการ ค.ศ. 1789 (Judiciary Act of 1789)

[29] The Bill of Rights - US Constitution Amendments Amendment 4

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาได้ให้ความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลจากการถูกดังฟังทางโทรศัพท์ ดังนั้น การร้องขอเพื่อดักฟังโทรศัพท์จะกระทำได้เมื่อได้ใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนในวิธีอื่นๆ แล้วไม่ประสบผลสำเร็จและมีอันตรายมากเกินกว่าเหตุ โดยต้องเป็นความผิดอาญาที่มีโทษประหารชีวิต หรือมีโทษจำคุกเกินกว่า 1 ปี ในฐานความผิดที่ได้กำหนดไว้ เช่น คดีการปลอมแปลง คดีฉ้อโกง เป็นต้น คำร้องขอนั้นจะต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติการณ์ ระยะเวลา เหตุอันควรเชื่อ และจะต้องยื่นคำขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรต่อศาลที่มีเขตอำนาจ และต้องสาบานหรือปฏิญาณต่อผู้พิพากษา ซึ่งศาลจะเป็นผู้อนุญาตให้ดักฟัง

เมื่อศาลพิจารณาคำร้องแล้วเห็นควรอนุญาตให้ดักฟังทางโทรศัพท์ได้ คำสั่งศาลที่อนุญาตให้ดักฟังนั้นจะต้องระบุบุคคลซึ่งการสื่อสารของเขาจะต้องถูกดักฟัง สถานที่ซึ่งถูกอนุญาตให้ดักฟัง รายละเอียดเกี่ยวกับความผิดที่เกี่ยวข้องกับการดักฟัง หน่วยงานที่ได้รับอนุญาตให้ดักฟัง ระยะเวลาที่ดักฟัง และระยะเวลาที่ศาลจะอนุญาตให้ดักฟังนั้นจะต้องไม่เกินกว่าความจำเป็นในการบรรลุผลตามคำร้องขอ ศาลจะอนุญาตเกินกว่า 30 วันไม่ได้ เว้นแต่กรณีต้องดำเนินการดักฟังต่อไปก็ให้ยื่นคำร้องขอ

พยานหลักฐานที่ได้มาจากการดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์นั้น สามารถรับฟังในชั้นศาลได้ โดยกฎหมายแม่บทซึ่งว่าด้วยการดักฟังโทรศัพท์ของสหรัฐอเมริกา (Model Electronic Surveillance Act 1996) มีนิยามเกี่ยวกับลักษณะของการดักฟัง ดังนี้

1) Wire Communication เป็นการติดต่อสื่อสารด้วยขดลวดเคเบิ้ลหรืออุปกรณ์ลักษณะเดียวกัน

2) Oral Communication เป็นการสนทนาระหว่างบุคคล

3) Electronic Communication เป็นการสื่อสารสื่อสารโดยเครื่องโทรสาร คอมพิวเตอร์ อีเมลหรือดาวเทียม

4) Monitoring เป็นการติดตั้งอุปกรณ์เพื่อทราบจำนวนครั้งที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารและพิสูจน์เลขหมายต้นทาง

5) Interception เป็นวิธีการเพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาของการติดต่อสื่อสาร

The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no warrants shall issue, but upon probable cause, supported by oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized. อ้างใน ศศิประภา ไผ่งาม. (2551). ***ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาด้วยการใช้เทคนิคพิเศษ.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 115.

3.2.1.2 การอำพรางหรือแฝงตัว

การปฏิบัติการลับในการอำพรางหรือแฝงตัว (Undercover) ในสหรัฐอเมริกา[30] เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นเทคนิคที่จำเป็นสำหรับการสืบหาพยานหลักฐานและการสืบสวน ซึ่งการใช้เทคนิคการสืบสวนดังกล่าวเจ้าพนักงานของรัฐจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง จะต้องใช้การปฏิบัติการเกี่ยวกับการสืบสวนอาชญากรรมที่ได้กำหนดไว้ หรือกรณีที่การสืบสวนด้วยวิธีการปกติธรรมดาแล้วแต่ไม่เป็นผลการดำเนินการอำพรางหรือแฝงตัวจะทำได้ภายใต้แนวทางที่กำหนดโดยสำนักงานอัยการสูงสุด ภายใต้เงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใด ต่อไปนี้

1) การปฏิบัติการได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการในการให้ความเห็นชอบกับผู้ช่วยอัยการกองคดีอาชญากรรม

2) การปฏิบัติการได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการประจำภาคท้องถิ่นตามที่เห็นสมควร

3) การปฏิบัติการได้ให้รับความเห็นชอบโดยผู้อำนวยการเขตหรือหัวหน้าเจ้าหน้าที่เห็นสมควร

ในกรณีฉุกเฉินที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จากอิทธิพลภายนอก การปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัว สายลับต้องได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลก่อนหรือคณะกรรมการเกี่ยวข้องกับการบังคับกฎหมายกับการเห็นพ้องของผู้ช่วยอัยการสูงสุดของกองอาชญากรรมหรือผู้ที่ถูกกำหนดไว้ การร้องขอต่อสำนักงานกลางในการปฏิบัติการ โดยต้องมีการร้องขอใช้มาตรการนี้ทุกครั้งต่อสำนักงานกลาง จากผู้อำนวยการเขตหรือหัวหน้าหน่วยงานให้มีความเห็นชอบเพื่อให้มีการปฏิบัติการ การขยายระยะเวลา การเริ่มทำงานใหม่ จะต้องมีรายละเอียด ดังนี้

1) การบรรยายจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติการอำพราง รวมถึงการปกปิดข้อมูลจำเพาะได้มีการจ้างและผู้แจ้งข่าวใด หรือความร่วมมือจากบุคคลเฉพาะ ซึ่งเป็นผู้ช่วยในการปฏิบัติการและรายละเอียดการดำเนินการ ตลอดทั้งช่วงเวลาสำหรับการปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัว

2) ผู้แจ้งข่าวได้ร้องขอและเชื่อว่าเทคนิคการสืบสวนที่เป็นวิธีปกติธรรมดาไม่บรรลุผล

3) รายการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นเหตุผล และปัจจัยการปฏิบัติการที่เป็นไปได้ รวมทั้งข้อดีของการปฏิบัติการอำพราง

4) พนักงานอัยการหรือหัวหน้าหน่วยปราบปราม เห็นด้วยกับการปฏิบัติการ และเป็นการดำเนินการที่ชอบด้วยกฎหมาย

---

[30] Guidelines for Ins Undercover Operation, (United States of America).

สำหรับการควบคุมการปฏิบัติการอำพราง ควบคุมตรวจสอบโดยอัยการสูงสุดหรือหัวหน้าหน่วยปราบปราม ที่จะพิจารณาถึงความเหมาะสมในการวิธีปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัวในแต่ละสถานการณ์

ใน ค.ศ. 1924 สำนักงานสอบสวนกลางสหรัฐอเมริกา หรือ FBI ได้มีการปรับปรุงหน่วยงานขึ้นใหม่ และกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่ชัดเจน โดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington, D.C.) มีหน้าที่หลัก คือ สืบสวนสอบสวนคดีของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เช่น การละเมิดกฎหมายของรัฐบาลกลาง การก่อวินาศกรรม การก่อการร้าย เป็นต้นในการปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัวของเจ้าหน้าที่นั้นจะอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของอัยการเกี่ยวกับการแฝงตัว[31] และข้อบังคับของอัยการเกี่ยวกับระเบียบภายในเกี่ยวกับการแฝงตัวของ FBI[32]

3.2.1.3. การริบทรัพย์สิน

มาตรการการริบทรัพย์สิน (Confiscation) ถือว่าเป็นมาตรการที่ได้ผลในการป้องกันอาชญากรรมในสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นมาแต่สมัยเมื่อครั้งมีการล่าอาณานิคม เดิมการริบทรัพย์สินของรัฐบาลสหรัฐอเมริกามุ่งเน้นไปที่วัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญามากกว่าที่จะมุ่งเน้นไปที่ผู้กระทำความผิด ต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมมากขึ้นใน ค.ศ. 1970 สภาคองเกสได้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามองค์กรผู้มีอิทธิพล (Racketeer Influenced and Corrupt Organization หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า RICO) ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของสหรัฐอเมริกาที่ให้อำนาจรัฐในการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในทางอาญาได้ ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกามุ่งหวังที่จะให้กฎหมาย RICO เป็นเครื่องมือในการทำลายฐานอำนาจทางการเงินและเศรษฐกิจ (Economic Power) ขององค์กรอาชญากรรม โดยการใช้มาตรฐานการริบทรัพย์สินเป็นเครื่องมือ[33]

ต่อมาใน ค.ศ.1984 สหรัฐอเมริกาได้มีการตรากฎหมายอีกฉบับหนึ่ง เรียกว่า Continuing Criminal Enterprise Act หรือ CCE เพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการปราบปรามขบวนการอาชญากรรมค้ายาเสพติดโดยเฉพาะ ต่อมาได้มีการแก้กฎหมาย โดยเรียกกฎหมายนั้นว่า Comprehensive Drug Abuse Prevention and Control Act หรือ CDAPCA มีบทบัญญัติเพิ่มเติมให้รัฐมีอำนาจยึดและริบผลกำไรหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากกระบวนการค้ายาเสพติด รวมถึงเครื่องมือที่ถูกใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการปราบปรามกระบวนการค้ายาเสพติดในสหรัฐอเมริกาและ

---

[31] The Attoney Generral's Guidelines on Federal Bureau of Investigation Undercover Operations

[32] The Attorney General's Guidelines for Domestic FBI Operations

[33] Racketeer Influenced and Corrupt Organitions Act (RICO)

ระหว่างประเทศ เนื่องจากการริบทรัพย์สินทางอาญานั้นถูกกำหนดให้เป็นโทษทางอาญา จึงตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ว่าผู้ต้องหาต้องกระทำความผิดก่อนจึงสามารถที่จะใช้มาตรการเหล่านี้ลงโทษผู้กระทำความผิดได้

อย่างไรก็ตามหลักการนี้ไม่อาจนำมาใช้ในทางปฏิบัติ ตราบใดที่รัฐไม่สามารถพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดได้ แม้รัฐจะมีหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินที่ขอให้ริบนั้นจะเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดก็ตาม ทรัพย์สินที่เข้าข่ายที่จะถูกริบได้ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา มีดังต่อไปนี้

1) ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติด (Property Related to Drug Crimes)

2) ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับขบวนการฟอกเงิน (Property Related to Money-Laundering Crimes)

3) ทรัพย์สินที่อาจถูกริบได้ตามกฎหมายอื่น

3.2.2 การสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พนักงานอัยการ (Ex officio) จะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน ฟ้องร้องคดี การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น การยื่นฟ้องคดีอาญากระทำโดยสำนักงานอัยการของรัฐ (The Public Prosecution Office) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 152[34] รัฐจะเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยองค์กรทุกฝ่ายของรัฐในกระบวนการยุติธรรมต่างร่วมมือประสานงานกัน และค้นหาความจริงโดยไม่จำกัดรูปแบบ ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐผู้รับผิดชอบดำเนินคดีสอบสวนฟ้องร้องการดำเนินการฟ้องคดีอาญาจะกระทำโดยอัยการในนามของรัฐ โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้เสียหายจะร้องขอให้ลงโทษหรือไม่ กระบวนการทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นเรื่องของรัฐ โดยมีตำรวจเป็นผู้สอบสวนในเบื้องต้นเท่านั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอให้ลงโทษนั้นเป็นข้อยกเว้นโดยจำกัดเฉพาะบางความผิดบางประเภทเท่านั้น อัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีอำนาจในการเริ่มคดีเองได้ หรือตำรวจดำเนินการให้ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของ

---

[34] The German Code of Criminal Procedure; Strafprozeßordnung (stpo). Section 152. (Indicting Authority; Principle of Mandatory Prosecution)

(1) The public prosecution office shall have the authority to prefer public charges.

(2) Except as otherwise provided by law, the public prosecution office shall be obliged to take action in the case of all criminal offenses which may be prosecuted, provided there are sufficient factual indications. อ้างใน ตีรณันต์ ดุริยะสาย. (2550). ***สิทธิของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง.*** วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 152.

อัยการเท่านั้น และต้องฟังคำสั่งของอัยการ โดยอัยการจะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดรวมทั้งที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาด้วย[35] กล่าวคือ ตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถือว่าการดำเนินคดีอาญาชั้นนี้จะเริ่มตั้งแต่ทราบว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจนถึงการฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา เป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้ แม้ว่าตำรวจจะมีอำนาจสอบสวนคดีได้ แต่ฐานะของตำรวจในทางคดี เป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของอัยการเท่านั้น ในกรณีที่ตำรวจเริ่มดำเนินการสอบสวนคดีเอง ตำรวจต้องรายงานสิ่งที่ได้กระทำไปให้อัยการทราบในโอกาสแรกที่สามารถจะกระทำได้ ตำรวจไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการได้เองโดยลำพังจนเสร็จสิ้นการสอบสวน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้น ในการดำเนินการสอบสวนมิได้เป็นไปในแนวทางดังกล่าวเสมอไป บ่อยครั้งที่ตำรวจดำเนินการสอบสวนคดีโดยฝ่าฝืนความมุ่งหมายของกฎหมายไปเองโดยลำพัง มิได้ติดต่อประสานงานกับอัยการ โดยตำรวจจะส่งผลการสอบสวนมาให้อัยการเมื่อเสร็จสิ้นการสอบสวนแล้ว แต่การปฏิบัติเช่นนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต่อมาได้มีการเรียกร้องจากฝ่ายตำรวจเพื่อให้ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีได้เองโดยลำพัง กล่าวคือ ตำรวจเห็นว่าสมควรที่จะทำให้การปฏิบัติดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ดี ข้อเรียกร้องนี้ได้รับการปฏิเสธจากฝ่ายตุลาการ โดยประการแรกเห็นว่าอันตรายที่เกิดจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของตำรวจนั้นมีสูงมาก อีกประการหนึ่งเห็นว่าอัยการในฐานะเป็นเจ้าพนักงานผู้ฟ้องคดี (Angreifen die Kläger) นั้น ย่อมจะต้องรับผิดชอบในความชอบด้วยกฎหมาย (Legalität) ความชอบด้วยระเบียบ (Bevorzugt Vorschriften) ความละเอียดรอบคอบ (Umsicht) และความเชื่อถือได้ (Zuverlässigkeit) ของการสอบสวนอยู่แล้ว

แม้ข้อเรียกร้องที่จะผลักดันให้อัยการมีอำนาจหน้าที่เป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้ฟ้องคดีนั้นจะไม่เป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลง แต่ข้อเรียกร้องดังกล่าวได้กลายเป็นโอกาสที่ทำให้เกิดการหยิบยกปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจขึ้นมาพิจารณากันอย่างกว้างขวางในด้านหลักการ จนกระทั่ง ค.ศ. 1973 รัฐมนตรียุติธรรมและรัฐมนตรีมหาดไทยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างฝ่ายบริหารงานยุติธรรม (Justizverwaltung) กับฝ่ายบริหารงานมหาดไทย (Innenverwaltung) ขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาจัดทำข้อเสนอแนะ เมื่อคณะกรรมการดังกล่าวได้จัดทำเรื่องที่มอบหมายเสร็จ ที่ประชุมรัฐมนตรียุติธรรม (Justizministerkonferenz) ได้ลงมติเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1975 เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน[36]

---

[35] Section 160. (Investigation Proceedings)

(2) The public prosecution office shall ascertain not only incriminating but also exonerating circumstances, and shall ensure that such evidence is taken the loss of which is to be feared.

[36] คณิต ณ นคร. (2543). ***รวมบทความวิชาการ: ความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจในเยอรมัน.*** กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร. หน้า 91-96.

ระบบการสอบสวน (Die Untersuchung) กับระบบการฟ้องร้อง (Die Staatsanwaltschaft) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเป็นระบบเดียวกัน โดยมีการประสานงานกันระหว่างตำรวจกับอัยการในการสอบสวนคดีอาญาก่อนที่จะนำคดีสู่กระบวนการพิจารณาของศาล อัยการเยอรมันมีอำนาจในการสอบสวน หากคดีใดเป็นคดียุ่งยากหรือเป็นคดีที่มีความสลับซับซ้อน เช่น คดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจ คดีภาษี คดีปลอมแปลงเงินตราซึ่งถือได้ว่าเป็นคดีพิเศษ ตำรวจจะต้องบอกกล่าวให้อัยการทราบเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นโดยเร็ว และการสอบสวนคดีพิเศษของตำรวจและอัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น จะมีการร่วมมือกันสืบสวนสอบสวนทำให้การดำเนินคดีตามกฎหมายเยอรมันมีประสิทธิภาพ ในการสอบสวนคดีพิเศษบางคดีจำเป็นต้องใช้เทคนิคหรืออำนาจสืบสวนสอบสวนพิเศษเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานในทางคดี ซึ่งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการใช้อำนาจสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ เช่น

3.2.2.1 การดักฟังโทรศัพท์[37]

การดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ (Eavesdropping) ตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) การดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ (Eavesdropping)ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 10 (Gesetz zu Artikel 10 Grundgesetz (G 10)) เป็นการให้อำนาจรัฐในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในเรื่องความลับในการสื่อสารทางจดหมายไปรษณีย์และสื่อสารทางไกล รวมถึงการดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์เพื่อป้องกันอันตรายที่กระทบกระเทือนต่อระเบียบพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Freiheitliche demolratische demokratische Grundordnung) หรือความดำรงอยู่หรือความมั่นคงของสหพันธรัฐหรือมลรัฐใดมลรัฐหนึ่ง รวมทั้งความมั่นคงของทหาร โดยการไปรษณีย์ของสหพันธรัฐ (Die Deutsche Bundespost) มีอำนาจในการเปิดผนึก ตรวจการบันทึกข้อมูลการติดต่อสื่อสาร[38]

---

[37] อรรณพ ลิขิตจิตถะ และคณะ. (2547). ***รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์: เทคนิคการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ.*** การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2) กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). หน้า 144.

[38] Mit den Begriffen G 10-Gesetz, Artikel 10-Gesetz oder kurz G 10 wird das in der Bundesrepublik Deutschland geltende Gesetz zu Artikel 10 des Grundgesetzes vom 13. August 1968 (BGBl. I S. 949) bezeichnet, welches die Befugnisse der deutschen Nachrichtendienste zu Eingriffenin das durch Artikel 10 des Grundgesetzes garantierte Briefgeheimnis,Postgeheimnis und Fernmeldegeheimnis regelt.

Mit Gesetz vom 26. Juni 2001 (BGBl. I S. 1254) wurde das Artikel 10-Gesetz unter der Bezeichnung Gesetz zur Beschränkung des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses (Artikel 10-Gesetz – G 10) neu gefasst und u. a. durch Artikel 3 Abs. 1 des Siebenunddreißigsten Strafrechtsänderungsgesetzes vom 11. Februar 2005

การดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์กระทำได้เมื่อมีกรณีสงสัยว่ามีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับความสงบของประเทศ ความมั่นคงที่กระทบภายในและภายนอกประเทศ การก่อการร้ายหรือฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยคนต่างด้าว เฉพาะกรณีค้นหาข้อเท็จจริงโดยวิธีการอื่นไม่อาจกระทำได้หรือเป็นไปโดยยากยิ่ง และจะกระทำได้เฉพาะต่อบุคคลผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลซึ่งหน่วยงานสำนักงานคุ้มครองและพิทักษ์รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐหรือสำนักงานคุ้มครองและพิทักษ์รัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐหรือสำนักงานป้องกันตนเองทางทหาร หรือสำนักงานข่าวกรองแห่งสหพันธรัฐ ยื่นคำร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรโดยกำหนดประเภท ขอบเขต และระยะเวลา ซึ่งดำเนินการโดยวิธีการอื่นไม่อาจจะกระทำได้ หรือเป็นไปโดยยากลำบาก โดยผู้มีอำนาจในการอนุมัติ คือ เจ้าพนักงานมลรัฐระดับสูงสุดหรือรัฐมนตรีสหพันธรัฐ ภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 เดือน และจะต้องแจ้งการอนุมัติดังกล่าวให้คณะกรรมาธิการ (Gremiums) ทราบเป็นระยะๆ ไม่เกิน 6 เดือนต่อครั้ง

การได้รับอนุญาตอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ยื่นคำร้องขอ ซึ่งอาจถูกระงับการอนุมัติได้ เมื่อกรณีเหตุแห่งความสงสัยไม่มีอยู่หรือไม่มีความจำเป็นแล้ว หรือข้อมูลและเอกสารต่างๆ ที่ได้ไม่อาจนำไปใช้ขยายผลหรือติดตามการกระทำความผิดของอาชญากร หากข้อมูลหรือเอกสารต่างๆ ที่ได้มาไม่มีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์อีกจะต้องทำลายข้อมูลและเอกสารต่างๆ ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ หากมีการฝ่าฝืนต้องระวางโทษทางอาญาและโทษปรับทางปกครอง

2) การดักฟังการสนทนาโทรศัพท์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Strafprozessordnung)[39] ในการดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ มีการให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการตรวจตรา ดูแล และทำการบันทึกการติดต่อสื่อสารก็เพื่อที่จะแสวงหาพยานหลักฐานมาใช้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง ในการใช้อำนาจรัฐในการตรวจตรา ดูแลและทำการบันทึก การติดต่อสื่อสารทางไกลด้วยเครื่องบันทึกเสียง เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน จะกระทำได้เมื่อมีเหตุผลอันควรสงสัยว่ามีบุคคลกระทำความผิดหรือเป็นผู้ร่วมในการกระทำความผิดตามหลักเกณฑ์คดีที่กำหนดไว้ 4 กลุ่ม คือ

(1) ความผิดต่อความมั่นคง

(2) ความผิดอาญาฐานปลอมเอกสาร

(BGBl. I S. 239) geändert. Eine weitere Änderung im Hinblick auf Befugnisse des Bundesnachrichtendienstes (BND) im Ausland erfolgte durch Gesetz vom 31. Juli 2009 (BGBl. I S. 2499). อ้างใน อรรณพ ลิขิตจิตถะ และคณะ. อ้างแล้ว. หน้า 144-145.

[39] Strafprozeßordnung Achter Abschnitt

Beschlagnahme, Überwachung des Fernmeldeverkehrs, Rasterfahndung, Einsatz technischer Mittel, Einsatz Verdeckter Ermittler und Durchsuchung. อ้างใน อรรณพ ลิขิตจิตถะ และคณะ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 150.

(3) ความผิดต่อสิทธิและเสรีภาพในร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สิน และความสงบสุขของประชาชน

(4) ความผิดฐานค้ามนุษย์ อาวุธสงคราม และยาเสพติดให้โทษ

โดยต้องมีคำสั่งของศาล ในกรณีฉุกเฉินมีความจำเป็นเร่งด่วน พนักงานอัยการก็อาจกำหนดให้มีการดักฟังและบันทึกเสียงได้ 3 วัน

ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ได้ เว้นแต่การกระทำนั้นจะเป็นการละเมิดต่อรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กล่าวคือ ขัดต่อหลักความสมควรแก่เหตุ (Die Zumutbar) หรือขัดต่อหลักสิทธิส่วนบุคคล (Datenschutz) เช่น บทสนทนาระหว่างทนายความกับลูกความ บทสนทนานั้นทำให้ได้หลักฐานอื่นโดยไม่คาดคิด นอกเหนือจากที่ระบุในคำสั่งศาล หรือการค้นหาพยานหลักฐานใหม่ซึ่งเป็นผลมาจากการดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ซึ่งถือว่าได้มาโดยไม่ถูกต้อง

3.2.2.2 การอำพรางหรือแฝงตัว[40]

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนด้วยวิธีการอำพรางหรือแฝงตัวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อมีหลักฐานว่ามีการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง ในกรณีดังต่อไปนี้

1) มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอาวุธ หรือยาเสพติด การปลอมแปลงธนบัตรหรือการปลอมแปลงดวงตราราชการ

2) มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง

3) มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้า

4) มีการกระทำความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรม

เจ้าหน้าที่อำพรางหรือแฝงตัวอาจใช้เพื่อการสืบสวนกรณีอาชญากรรมที่มีความเสี่ยงเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงว่าหากทำการสืบสวนด้วยวิธีการอื่นอาจจะไม่สำเร็จหรือสำเร็จได้ยาก

เจ้าหน้าที่อำพรางหรือแฝงตัวจะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดำเนินการสืบสวน โดยจะทำการปลอมแปลงตน และเจ้าหน้าที่นั้นสามารถแสดงตนได้ตามกฎหมาย

ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องอำพรางตน อาจมีการจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการอำพรางหรือแฝงตัว[41]

---

[40] จักรวาล โป๊ะลำพงษ์. (2556). ***การปฏิบัติการอำพรางตามกฎกระทรวงว่าด้วยการปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555.*** หลักสูตรผู้พิพากษาศาลชั้นต้น รุ่นที่ 11 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 6-7.

[41] The German Code of Criminal Procedure. Section 110a (Undercover Investigators)

การใช้วิธีการปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัวในสืบสวน ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากสำนักงานอัยการ ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอความยินยอมในเวลาที่กำหนด ให้ดำเนินการขออนุญาตโดยเร็ว หากอัยการไม่ให้ความยินยอมภายในเวลา 3 วัน ต้องยุติการปฏิบัติ โดยความยินยอมนั้นต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและกำหนดเวลาไว้ กรณีการขยายเวลาจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นในการสืบสวนโดยวิธีการอำพรางหรือแฝงตัว

กรณีที่ใช้เจ้าหน้าที่อำพรางหรือแฝงตัวเพื่อการสืบสวนผู้ต้องหาเฉพาะราย หรือเพื่อให้เจ้าหน้าที่อำพรางหรือแฝงตัวเข้าไปในเคหสถานอันปกติแล้วบุคคลโดยทั่วไปไม่อาจเข้าไปได้ กรณีดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิพากษา เว้นแต่ในกรณีเร่งด่วนอาจขอความยินยอมจากอัยการได้ แต่ต้องให้ผู้พิพากษาให้ความยินยอมภายในเวลา 3 วัน มิฉะนั้นต้องยุติการปฏิบัติการ[42]

กรณีของเจ้าหน้าที่อำพรางจะต้องปกปิดเป็นความลับแม้ว่าการปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัวจะยุติแล้วก็ตาม เว้นแต่อัยการและผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาให้ความยินยอมในการปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัวเท่านั้น

---

(1) Undercover investigators may be used to clear up criminal offences where there are sufficient factual indications showing that a criminal offence of substantial significance has been committed

1. in the sphere of illegal trade in drugs or weapons, of counterfeiting money or official stamps;
2. in the sphere of national security (sections 74a and 120 of the Courts Constitution Act);
3. on a commercial or habitual basis; or
4. by a member of a gang or in some other organized way.

Undercover investigators may also be used to clear up felonies where certain facts substantiate the risk of a repetition. Their use shall only be admissible where other means of clearing up the serious criminal offence would offer no prospect of success or be much more difficult. Undercover investigators may also be used to clear up felonies where the special significance of the offence makes the operation necessary and other measures offer no prospect of success.

(2) Undercover investigators shall be officials in the police force who carry out investigations using a changed and lasting identity (legend) which is conferred on them. They may take part in legal transactions using their legend.

(3) Where it is indispensable for building up or maintaining a legend, relevant documents may be drawn up, altered and used. อ้างใน ปัทมา วะรินทร์. (2554). ***การค้นหาความจริงในคดียาเสพติด: ศึกษากรณีการรับฟังพยานบุคคลที่เป็นสายลับ.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 80.

[42] The German Code of Criminal Procedure. Section 110b (Consent of the Public Prosecution Office; Consent of the Court; Non-Disclosure of Identity) อ้างใน ปัทมา วะรินทร์. อ้างแล้ว. หน้า 81.

3.2.3 การสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษของประเทศญี่ปุ่น

การสอบสวนในประเทศญี่ปุ่น องค์กรที่มีอำนาจสอบสวนทั่วไป คือ พนักงานสอบสวน บางคดีถ้ามีความจำเป็น พนักงานอัยการสามารถอาจใช้ดุลพินิจเข้าไปสอบสวนได้ โดยพนักงานอัยการสามารถสอบสวนได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีตำรวจเข้าร่วมในการสอบสวนหรือได้ทำการสอบสวนมาก่อน คดีที่พนักงานอัยการทำการสอบสวนเอง มักเป็นคดีที่มีความสลับซับซ้อน เช่น คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ คดีการเงินการธนาคาร คดีที่ผู้มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้น ส่วนคดีอาชญากรรมทั่วไป พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ทำการสอบสวน โดยมีสำนักงานอัยการสูงสุด (Supreme Public Prosecutors Office) ตั้งอยู่ที่กรุงโตเกียว มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบสำนักงานอัยการทั่วประเทศ มีอัยการสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชา โดยอัยการสูงสุด รองอัยการสูงสุด และอัยการเขต (Superintending Prosecutor) ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีและโปรดเกล้าโดยจักรพรรดิ อัยการสูงสุดเกษียณอายุ 65 ปี ส่วนพนักงานอัยการอื่นเกษียณอายุ 63 ปี

ในประเทศญี่ปุ่น พนักงานอัยการมีชื่อเรียกว่า Kensetsukan องค์กรอัยการเป็นหน่วยงานหนึ่งสังกัดกระทรวงยุติธรรมและฝ่ายบริหาร โดยมีรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ส่วนภายในองค์กรจะมีอัยการสูงสุด (Kenji souchou) เป็นผู้บังคับบัญชา การเข้าสู่ตำแหน่งและฐานะของพนักงานอัยการมีคุณสมบัติตรงกับตุลาการ

3.2.3.1 อำนาจหน้าที่ของอัยการ

สำนักงานอัยการสูงสุดของประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย สำนักงานอาญา (Criminal Affairs Department) สำนักงานกิจการความมั่นคงสาธารณะ (Public Security Affairs Department) สำนักงานกิจการศาล (Court Affairs Department) และสำนักงานอำนวยการ (Administration Department) โดยที่สำนักงานอาญาและสำนักงานกิจการความมั่นคงสาธารณะรับผิดชอบในการกำกับดูแลการดำเนินคดีอาญาทั่วไปและคดีเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ซึ่งสำนักงานอัยการเขตและสำนักงานอัยการจังหวัดรับผิดชอบดำเนินคดีทั่วไป สำนักงานอัยการสูงสุดจะตรวจสอบกำกับดูแลและให้นโยบายแก่สำนักงานอัยการในท้องที่เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นมาตรฐานเดียวกันและสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานอัยการของประเทศญี่ปุ่นได้จัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในสำนักงานอัยการจังหวัด (District Public Prosecutor Office) ในบางจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาที่มีความสลับซับซ้อน เช่น คดีที่มีผู้มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้อง คดีรับสินบน คดีปั่นหุ้น เป็นต้น ในการใช้อำนาจสืบสวนสอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานกรณีดังกล่าวนั้น พนักงานอัยการจะใช้อำนาจในการรวบรวมหลักฐานเหมือนกับการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาทั่วไปของพนักงานสอบสวน โดยจะไม่มีการใช้อำนาจพิเศษหรือใช้เทคนิคพิเศษในการสืบสวนสอบสวน แต่อย่างใด

อำนาจหน้าที่ดังกล่าวของพนักงานอัยการ[43] ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยสำนักงานอัยการ (The Public Prosecutors Office Law) ในคดีอาญา พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา ตรวจสอบ การใช้กฎหมายของศาล และกำกับดูแลการบังคับคดีในคดีอื่นๆ ที่เกี่ยวพันกับหน้าที่ของพนักงานอัยการเมื่อเห็นว่าจำเป็น พนักงานอัยการอาจขอดูสำนวนหรือเสนอความเห็นต่อศาล[44] และในคดีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติในฐานะที่เป็นตัวแทนของสาธารณะ พนักงานอัยการต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางและเป็นธรรมเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สถานะความเป็นกลางของพนักงานอัยการได้มีการรับรองโดยกฎหมาย แม้ว่าคณะรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ แต่การพิจารณาโทษทางวินัยจะต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของพนักงานอัยการ (Committee for the Examination of Qualifications of Public Prosecutors) มีจำนวนทั้งหมด 11 คน ประกอบด้วยสมาชิกรัฐสภา 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีก 5 คน

ตามกฎหมายเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจสอบสวนในเบื้องต้น (Primary Investigation) แต่พนักงานอัยการก็มีอำนาจสอบสวนและควบคุมการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจอำนาจสอบสวนของพนักงานอัยการมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายว่าด้วยสำนักงานอัยการ เหตุผลสำคัญที่กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนเนื่องจากสถานะของเจ้าหน้าที่ตำรวจถูกแทรกแซงโดยการเมืองได้โดยง่าย

คดีสำคัญที่ประชาชนให้ความสนใจและตระหนักถึงความจำเป็นของอำนาจสอบสวนของพนักงานอัยการ คือ คดีรับสินบนของบริษัท Lockheed (1976 Lockheed Scandal) ซึ่งถือได้ว่าเป็นคดีที่พนักงานอัยการตรวจพบว่า บริษัท Lockheed Aircraft Corporation ของสหรัฐอเมริกา ได้จ่ายสินบนหลายล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือมากกว่า 500 ล้านเยน ให้แก่เจ้าหน้าที่ระดับสูงหลายคนในรัฐบาลญี่ปุ่น ผ่านทางบริษัทนายหน้าของญี่ปุ่น ชื่อ Marubeni Trading Corporation เพื่อเปิดทางสะดวกให้ Lockheed ได้ขายเครื่องบินให้กับสายการบิน All Nippon Airways ของญี่ปุ่น โดยในคดีนี้พนักงานอัยการได้ทำการสอบสวนและฟ้องร้องดำเนินคดีกับอดีตนายกรัฐมนตรีทานากะ ผู้ทรงอิทธิพลทางการเมืองการปกครอง

---

[43] วโรจน์ ชัชวาลวงค์ และจุมพล พันธ์สัมฤทธิ์. (ม.ป.ป.). ***อัยการญี่ปุ่น: การสอบสวนของอัยการญี่ปุ่น.*** สำนักงานต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.gotoknow.org/posts/275379. [2556, สิงหาคม 12]

[44] ชาญเชาวน์ ไชยยานุกิจ. (2540, 23 มกราคม). "คำฟ้องของพนักงานอัยการ" เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษเรื่อง ระบบอัยการญี่ปุ่น: แนวคิดและทิศทางในการปฏิรูประบบอัยการไทย แปลจาก Tomoko Sasaki, The Criminal Justice in Japan – Prosecution, UNAFEI, 99th Seminar. หน้า 19. อ้างใน ***ความผิดอันยอมความได้ตามกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย.*** สำนักกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. หน้า 101.

ของประเทศญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1976 ในที่สุด พนักงานอัยการได้เข้าจับกุมเจ้าหน้าที่หลายคนของบริษัท Marubeni กับสายการบิน All Nippon รวมทั้งอดีตนายกรัฐมนตรี Takuei Tanaka ของประเทศญี่ปุ่นกับอดีตรัฐมนตรีคมนาคมในสมัยเดียวกันดำเนินคดีในข้อหาให้และรับสินบน สำหรับนาย Tanaka นั้น ศาลชั้นต้นได้ตัดสินให้รับโทษจำคุก 4 ปี กับบังคับใช้แรงงาน ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนคำตัดสินของศาลชั้นต้น แต่อดีตนายก Tanaka ถึงแก่อสัญกรรมในขณะที่คดีค้างอยู่ที่ศาลฎีกา ทำให้พนักงานอัยการปิดคดีของเขาไปเมื่อ ค.ศ. 1993 ทั้งนี้ ในสำนักงานอัยการโตเกียวและสำนักงานอัยการโอซาก้าได้มีการจัดตั้งกองสอบสวนคดีพิเศษ (Special Investigation Department) เพื่อรับผิดชอบในการสอบสวนคดีสำคัญต่างๆ เช่น คดีทุจริตประพฤติมิชอบของนักการเมืองข้าราชการและนักธุรกิจ รวมทั้งคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน

3.2.3.2 หลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวนคดีอาญา

การสืบสวนสอบสวนคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1948 มาตรา 1 ทั้งนี้ ได้มีการวางหลักไว้ว่า พื้นฐานในการสอบสวนและการพิจารณาคดี คือ การพิสูจน์ความจริงให้แจ้งชัด และปรับบทกฎหมายด้วยความยุติธรรม รวดเร็ว รักษาผลประโยชน์ของสาธารณะและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานส่วนบุคคล โดยเจ้าพนักงานตำรวจจะเริ่มต้นการสอบสวนคดีอาญาทุกประเภทเป็นส่วนมาก เพราะมีหน่วยงานสอบสวนเฉพาะอยู่หลายหน่วยงาน เช่น เจ้าพนักงานความปลอดภัยทางทะเล เจ้าพนักงานยาเสพติด เจ้าพนักงานคุ้มครองแรงงาน เป็นต้น ส่วนอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนอย่างไม่จำกัด และในทางปฏิบัติ พนักงานอัยการจะเข้าไปสอบสวนเองในคดีทุจริตประพฤติมิชอบ (Corruption) คดีโกงภาษี (Tax fraud) คดีเศรษฐกิจ (Economy) พนักงานสอบสวนตำรวจและหน่วยงานพิเศษที่ทำการสอบสวนจะต้องส่งตัวผู้ต้องหา และพยานทั้งหมดให้พนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมงหลังจับผู้ต้องหา อัยการอาจสั่งให้ตำรวจหรือหน่วยเจ้าของเรื่องที่สอบสวนมาในชั้นแรกทำการสอบสวนต่อไป หากจำเป็นอัยการจะสอบสวนผู้ต้องหาพยานและตรวจสอบพยานหลักฐานด้วยตนเอง ในกรณีที่จำเป็นพนักงานอัยการอาจจะเสนอแนะ และมีคำสั่งให้ตำรวจกระทำการอย่างใดๆ ก็ได้ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 193 (The Code of Criminal Procedure, Article 193)[45] ทั้งนี้ อัยการเท่านั้นที่เป็นผู้มีอำนาจสั่งฟ้อง

---

[45]Article 193

(1) A public prosecutor may, within his/her jurisdiction, give necessary general instructions to judicial police officials regarding their investigation. Such instructions shall be given by setting forth general standards for a fair investigation and other matters necessary for the fulfillment of prosecution.

(2) A public prosecutor may, within his/her jurisdiction, also issue to judicial police officials such general orders as are necessary for them to cooperate in investigations.

หรือสั่งไม่ฟ้องคดี เมื่ออัยการรับสำนวนแล้ว มีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ควบคุมผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน โดยยื่นคำร้องภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากรับสำนวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือใน 48 ชั่วโมงหลังจับผู้ต้องหา ในกรณีอัยการใช้อำนาจไปจับผู้ต้องหามาเอง ศาลมีอำนาจสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ 10 วัน หากเข้าหลักเกณฑ์ว่าผู้ต้องหาทำผิดประกอบพฤติการณ์ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือผู้ต้องหาอาจทำลายพยานหลักฐาน หรือมีเหตุผลควรเชื่อว่าผู้ต้องหาอาจหลบหนี อัยการมีอำนาจสั่งคดีว่าจะฟ้องหรือไม่ ทั้งนี้ มีการวางระบบป้องกันมิให้อัยการใช้อำนาจในทางที่ผิด เช่น การควบคุมและตรวจสอบภายในองค์กร อัยการแต่ละคนมีอำนาจเต็มที่ในการสั่งฟ้องคดี แต่ก็อยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการอาวุโส โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากอัยการอาวุโสในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี ทั้งนี้ ในการใช้ดุลพินิจของอัยการอยู่ภายใต้หลักการ ดังนี้

1) การสั่งไม่ฟ้องต้องแสดงเหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษร และต้องแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องนั้นพร้อมเหตุผลให้ผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษทราบ

2) อัยการต้องได้รับความเห็นชอบจากอัยการอาวุโสซึ่งจะตรวจสอบความเห็นดังกล่าวว่ามีเหตุผลเพียงพอหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ การควบคุมและตรวจสอบภายนอกองค์กร (External Authentication) ซึ่งเป็นการตรวจสอบโดยศาล อันเป็นมาตรการเฉพาะสำหรับการสั่งไม่ฟ้องคดีความผิดอาญาบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของข้าราชการ หรือความผิดเกี่ยวกับการใช้กำลังหรือการกระทำทารุณของเจ้าหน้าที่ผู้ใช้บังคับกฎหมาย หากอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ที่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องอาจยื่นคำร้องเรียนต่อศาลจังหวัดที่สำนักงานอัยการนั้นประจำอยู่ เพื่อให้รับคดีเข้าสู่การพิจารณาได้ โดยให้ยื่นคำร้องต่ออัยการที่ดำเนินการไม่ฟ้องภายใน 7 วัน นับตั้งแต่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่ฟ้อง

หากอัยการเห็นว่าคำร้องดังกล่าวนั้นมีเหตุผลก็ให้ยื่นฟ้อง แต่ถ้าเห็นว่าไม่มีเหตุผลก็ให้ทำความเห็นภายใน 7 วัน นับแต่วันรับคำร้อง โดยระบุเหตุผลพร้อมเอกสารและพยานหลักฐานส่งศาล และศาลจะพิจารณาโดยทำเป็นองค์คณะและศาลอาจมีคำสั่ง ดังนี้

---

(3) A public prosecutor may, when it is necessary for the prosecutor him/herself to investigate an offense, issue orders to judicial police officials and have them assist in the investigation.

(4) In the case of the preceding three paragraphs, judicial police officials shall follow the instructions and orders of the public prosecutor. อ้างใน เดชอุดม ขุนนะสิทธิ์. (ม.ป.ป.). ***การเปิดเผยพยานที่ไม่ใช่บุคคลอย่างบังคับในประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law: กรณีศึกษาเฉพาะประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น.*** โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. หน้า 30.

1) หากคำร้องนั้นไม่เป็นไปตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด หรือคำร้องไม่มีเหตุผล หรือเมื่อยื่นคำร้องเกินกำหนดเวลา ศาลจะมีคำสั่งยกคำร้อง

2) หากคำร้องมีเหตุผล ศาลจะอนุญาตตามคำร้อง และให้มีการพิจารณาในศาลที่มีเขตอำนาจโดยศาลจะสั่งแต่งตั้งทนายความเป็นผู้ว่าความโดยมีอำนาจเช่นเดียวกับอัยการ

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องเป็นการตรวจสอบโดยการไต่สวนการฟ้องคดี (Inquest of Prosecution) ตามกฎหมายว่าด้วยการไต่สวนการฟ้องคดี โดยหน่วยงานไต่สวนการฟ้องคดี ซึ่งเป็นคณะกรรมการอิสระประกอบด้วยวิญญูชน 11 คน ซึ่งเลือกโดยวิธีการจับฉลากจากประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป

หากอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง ผู้เสียหายหรือผู้ยื่นคำร้องเรียนอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีพิเศษอาจยื่นคำร้องขอไปยังหน่วยงานการไต่สวนการฟ้องคดีเพื่อให้ตรวจสอบคดี หรือหน่วยงานการไต่สวนการฟ้องคดีโดยสมาชิกส่วนใหญ่ลงความเห็นอาจดำเนินการสอบสวนได้เอง

3.2.3.3 ระบบตำรวจของประเทศญี่ปุ่น

ระบบตำรวจของประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อมีการปฏิรูปประเทศในสมัยเมจิ (Meiji-jidai หรือ เมจิจิได)[46] ใน ค.ศ. 1867 รูปแบบตำรวจญี่ปุ่นนั้นมีลักษณะของการดำเนินการที่รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง ทำให้ตำรวจมีอำนาจมาก หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน ค.ศ. 1945 ประเทศญี่ปุ่นภายใต้การกำกับดูแลของสหรัฐอเมริกา ได้มีการปฏิรูประบบตำรวจขึ้นเป็นครั้งแรก โดยการกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานตำรวจประจำเมือง หรือที่เรียกว่า Municipal Police ซึ่งมีจำนวน 1,600 แห่ง ต่อมาได้มีการปฏิรูปตำรวจอีกครั้งใน ค.ศ. 1952 โดยได้มีการปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานตำรวจให้มี 2 ระดับ คือ หน่วยงานในระดับชาติ หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเรียกว่า National Police Agency หรือ NPA มีจำนวน 1 หน่วยงาน และในระดับจังหวัดที่เรียกว่า Prefecture Police จะมีจำนวน 47 หน่วยงาน เท่ากับจำนวนของจังหวัด ในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (NPA) จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการด้านความปลอดภัยสาธารณะ (National Public Safety Commission) จำนวน 6 คน ซึ่งมาจากการแต่งตั้งของนายกรัฐมนตรีและผ่านการรับรองโดยรัฐสภา แต่ไม่มีสายงานที่เกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีแต่อย่างใด[47]

---

[46] สมัยปฏิรูปเมจิอยู่ในระหว่าง พ.ศ. 2411-2455 เป็นยุคที่ประเทศญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงประเทศมากที่สุดทั้งด้านสังคม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและกฎหมายโดยมีเป้าหมายให้ประเทศมหาอำนาจทบทวนสนธิสัญญาที่ไม่เท่าเทียมและปรับปรุงประเทศญี่ปุ่นให้เท่าเทียมกับประเทศตะวันตกในทุกด้าน อ้างใน เนติภูมิ มายสกุล. (ม.ป.ป.). ***การอนุญาโตตุลาการในประเทศญี่ปุ่น.*** ศาลยุติธรรมปริทัศน์. หน้า 63.

[47] สุขสมัย สุทธิบดี. (ม.ป.ป.). ***กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น.*** เอกสารประกอบคำบรรยาย วิชา LA 790 มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ทั้งนี้ เพื่อให้ตำรวจมีความเป็นกลางทางการเมือง บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งตำรวจในปัจจุบันไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการในชุดนี้ได้ NPA จะไม่มีกิจกรรมใดๆ ในด้านการสืบสวนสอบสวน แต่จะทำเฉพาะหน้าที่องครักษ์ถวายความปลอดภัยแด่องค์จักรพรรดิและพระราชวงศ์ รวมทั้งทำงานด้านการสร้างระบบและจัดระเบียบต่างๆ รวมทั้งเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานเพื่อกิจการตำรวจ เช่น อุปกรณ์เครื่องใช้ เทคนิค การจัดทำสถิติอาชญากรรม การเก็บลายนิ้วมือประชาชน จัดเงินอุดหนุนให้แก่หน่วยงานตำรวจจังหวัด (PP) เป็นต้น หน่วยงานตำรวจจังหวัด (PP) จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการด้านความปลอดภัยสาธารณะระดับจังหวัด (Prefecture Public Safety Commission) ซึ่งมีจำนวน 3-5 คนที่มาจากการแต่งตั้งของผู้ว่าราชการการจังหวัดและผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับจังหวัดนั้นๆ

การสมัครเข้ารับราชการเป็นตำรวจนั้น ตำรวจจังหวัด (PP) ในแต่ละแห่งจะเปิดรับสมัครบุคคลเพื่อเข้าสมัครเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจของตนเอง ไม่สามารถจะโอนย้ายกันได้ ก่อนเลื่อนตำแหน่งแต่ระดับจะต้องผ่านการฝึกอบรม สำหรับค่าตอบแทนนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จบการศึกษาวุฒิปริญญาตรีจะได้รับเงินเดือนเริ่มต้นที่ 240,000 เยนหรือประมาณ 70,000 บาท[48] ซึ่งสูงกว่าเงินเดือนของข้าราชการพลเรือนทั่วไปประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจญี่ปุ่นทั่วประเทศ มีประมาณ 270,000 คน โดยจะมีตำรวจประมาณร้อยละ 97.4 ประจำอยู่ที่จังหวัด คงมีประมาณ 7,000 คนเท่านั้นที่อยู่ในระดับชาติ (NPA) ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะทำงานในด้านการสื่อสารโทรคมนาคม

ตำรวจจังหวัด (PP) นั้นจะมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย งานจราจร งานออกใบอนุญาตสถานบันเทิง ใบขับขี่รถยนต์ ฯลฯ ตำรวจแต่ละหน่วยจะรับผิดชอบหน้าที่ในเขตพื้นที่ของตน ในด้านบุคลากรตำรวจของญี่ปุ่นนั้นจะไม่มียศเหมือนตำรวจของประเทศไทย (เช่น สิบตำรวจ จ่าตำรวจ ดาบตำรวจ ร้อยตำรวจ พันตำรวจ และพลตำรวจ) แต่จะมีตำแหน่ง เช่น ผู้บังคับหน่วย ซึ่งตำแหน่งเล็กที่สุด คือ Police Sergent และสูงขึ้นไป คือ Police Inspector, Chief Superintendent, Superintendent General เป็นต้น สำหรับการลงโทษเมื่อตำรวจทำผิดนั้น จะไม่มีการย้ายไปไว้ที่อื่น เพราะแต่ละหน่วยงานเป็นอิสระต่อกัน ดังนั้น หากกระทำผิดร้ายแรงก็จะให้ออกหรือไล่ออกอย่างเดียว และจะไม่สามารถไปสมัครเป็นตำรวจที่หน่วยงานอื่นได้อีก ส่วนตำรวจรถไฟ ตำรวจท่องเที่ยว ตำรวจทางหลวง ฯลฯ จะขึ้นกับกระทรวง เช่น ตำรวจน้ำจะขึ้นกับกระทรวงคมนาคม[49]

---

[48] อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ณ วันที่ 20 เมษายน 2556 เงินสกุลไทย 1 บาท เท่ากับ 3.42 เยน (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.bot.or.th. [2556 ,มีนาคม 24]

[49] มาชาโอ ทัตสุซากิ และซูจิ โมริ. (ม.ป.ป.). ***ปฏิรูปตำรวจไทย: ประสบการณ์จากญี่ปุ่น***. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2550 ห้องประชุมสัญญาธรรมศักดิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://library2. parliament. go.th/wichakarn/content-seminar/20070110.html. [2556 ,มกราคม 28]

3.3 เอกสาร

กฎหมายอาญาได้บัญญัติคำนิยามของเอกสารไว้ว่า หมายถึง กระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่นจะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น ซึ่งได้ให้คำจำกัดความไว้กว้างกว่ากระดาษ การที่ได้บันทึกไว้ในสิ่งใดย่อมใช้เป็นเอกสารได้ตามความหมายของกฎหมายอาญา เช่น บันทึกไว้ในท่อนไม้ ท่อนเหล็ก ใบลานหรือแผ่นอลูมิเนียม เครื่องยนต์และตัวถังรถยนต์ สิ่งเหล่านั้นก็เป็นเอกสารได้ตามกฎหมาย โดยรวมแล้วจะได้ความหมายว่าข้อมูลที่บันทึกไว้ในสื่อต่างๆ ที่จะเป็นเอกสารต้องมีลักษณะที่สามารถรับรู้ได้ทางตา

3.3.1 ความหมายของเอกสาร

เอกสาร หมายถึง กระดาษ หรือวัตถุใดซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร (Letter) ตัวเลข (Number) ผัง (Chart) หรือแผนแบบอย่างอื่นที่จัดทำขึ้นเพื่ออำพรางสถานภาพที่แท้จริง[50]

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (7) ให้นิยามไว้ว่า เอกสาร หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่นจะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพหรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น

1. เอกสาร สามารถแยกออกได้เป็น ดังนี้[51]

1) กระดาษ (Paper) หรือวัตถุ (Object) อื่นใด หมายความว่า สิ่งที่ใช้รองรับสำหรับทำให้ความหมายปรากฏขึ้น สิ่งรองรับนี้ ตามปกติหมายถึง กระดาษ แต่อาจเป็นวัตถุอื่นใด เช่น ไม้ โลหะ ศิลา กำแพง เครื่องคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างเช่น เครื่องหมายตัวอักษร หรือตัวเลขอาจปรากฏอยู่ที่พานท้ายปืน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1269/2503) หรืออาจจะปรากฏอยู่บนท่อนซุง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 701/2470) หรืออาจปรากฏอยู่บนโลหะ เช่น ป้ายทะเบียนรถยนต์ หรือเลขหมายที่เครื่องของรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1141/2523) โดยอาจจะปรากฏอยู่บนตัวสัตว์ เช่น เครื่องหมายที่ทำไว้บนตัวสัตว์ หิมะ ทราย แม้กระทั่งอากาศ เช่น อักษรที่อากาศยานทำควันในอากาศให้เห็นเป็นข้อความหรือตัวเลข หรืออาจหมายถึงตัวคน เช่น สมัยก่อนสักเครื่องหมายทหารไว้ที่แขน

2) ทำให้ปรากฏ (Appear) หมายความว่า ต้องมีการกระทำของบุคคล (Individual) ให้ปรากฏความหมายขึ้นบนกระดาษหรือวัตถุอื่นใดนั้นอาจปรากฏชั่วคราวก็ได้ เช่น ควันที่ทำให้ตัวอักษรในอากาศ หรือปรากฏยั่งยืนเป็นศิลาจารึกก็ได้

---

[50] ข้อบังคับกรมสอบสวนคดีพิเศษ ว่าด้วยการจัดทำเอกสาร หลักฐาน และการแฝงตัว พ.ศ. 2553 ข้อ 4

[51] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2547). ***คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด.*** กรุงเทพฯ: จิรรัช. หน้า 111-114.

การปรากฏนั้น ต้องปรากฏโดยบุคคลทำให้ปรากฏ หากปรากฏขึ้นเองย่อมไม่ใช่เอกสาร เช่น ปรอทแสดงสภาพอากาศ นาฬิกาบอกเวลา มิเตอร์แสดงระยะทาง และค่าโดยสารในรถแท็กซี่

3) ความหมาย (Meanin) หมายความถึง สิ่งที่ทำให้ปรากฏขึ้นนั้น ต้องแสดงความคิดของผู้ทำเอกสาร จะเป็นที่เข้าใจได้หรือไม่เข้าใจก็ตาม ตัวอย่าง รอยขีดที่จดเป็นคะแนนถือเป็นเอกสาร เพราะมีความหมาย เช่น 4 ขีดหมายถึงได้ 4 คะแนน หรือแสดงว่ามีผู้ลงคะแนนเลือก 4 คน

ลายมือชื่อที่เขียนไว้ ถ้ามีความหมายก็เป็นเอกสารได้ เช่น ลงลายมือไว้ที่หนังสือมีความหมายว่า หนังสือนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ลงลายมือชื่อ

4) ด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่น หมายความว่า อ่านหรือเห็นความหมายได้โดยการสัมผัสทางวาจา แต่คงรวมถึงอักษรที่ทำให้คนตาบอดอ่านผสมอักษรด้วยมือสัมผัส ซึ่งในลักษณะเดียวกันกับตาด้วย ได้แก่

(1) ตัวเลข เช่น ตัวเลขเครื่องยนต์และตัวถังรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1141/2523)

(2) ผัง แผนแบบ เช่น แผนที่แสดงที่ดินในโฉนด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 710/2456) เครื่องหมายจราจรที่ปรากฏอยู่บนป้าย เช่น เครื่องหมายห้ามเข้า ห้ามเลี้ยว ก็เป็นแผนแบบอย่างหนึ่งเช่นกัน และถือเป็นเอกสารได้ เพราะแสดงความหมายอยู่ในตัว

5) โดยวิธีการ ดังนี้

(1) พิมพ์

(2) ถ่ายภาพ หรือ

(3) วิธีอื่น เช่น เขียน ตีตรา แกะสลัก พ่นสี พ่นควัน อันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น หมายความว่าต้องปรากฏคงทนอยู่ชั่วขณะหนึ่งแม้จะไม่นาน เช่น อากาศยานทำอักษรในอากาศด้วยควัน เขียนข้อความบนทรายชายทะเล บนหิมะ แม้จะอยู่เพียงชั่วครู่ก็เป็นเอกสารได้

ข้อสังเกต ความหมายต่างๆ ที่ปรากฏบนกระดาษ ด้วยวิธีการถ่ายเอกสารนั้น เป็นการทำให้ปรากฏด้วยวิธีการถ่ายภาพ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1375/2522)[52]

---

[52] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1375/2522 ภาพถ่ายสำเนารายการประวัติอาชญากร ที่เจ้าหน้าที่รับรองแต่เจ้าหน้าที่ไม่ได้รับรองภาพถ่าย ภาพถ่ายนี้ไม่ใช่เอกสารราชการ เป็นแต่เอกสารตาม มาตรา 1 (7) ตามประมวลกฎหมายอาญา จำเลยได้กรอกข้อความเพิ่มเติมลงไป แม้จะเป็นความจริง ก็เป็นปลอมเอกสารตามมาตรา 264 วรรคสอง. (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1572/2549 จำเลยถ่ายสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนจากฉบับที่แท้จริงซึ่งเป็นเอกสารราชการแล้วแก้ไขในช่องชื่อ ชื่อสกุล วันออกบัตร วันหมดอายุ และนำสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนดังกล่าวไปถ่ายสำเนาเอกสารอีก เพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าสำเนาเอกสารดังกล่าวมีข้อความตรงกับต้นฉบับและน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน เป็นการปลอมเอกสารขึ้นทั้งฉบับ

2. กรณีที่ไม่ใช่เอกสาร

1) แบบพิมพ์เช็คที่ยังไม่กรอกกรายการเท่ากับยังมิได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลขอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น จึงไม่เป็นเอกสาร (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 30/2528 และที่ 5674/2544)

2) ภาพถ่ายที่แสดงว่าของในห้องมีอะไรเหลืออยู่บ้างไม่เป็นเอกสาร เพราะไม่ได้มีความหมายอย่างใด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1209/2522) แต่ ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ เห็นว่าน่าจะเป็นเอกสาร เพราะมิใช่ภาพถ่ายเล่นสวยงาม แต่ภาพถ่ายนั้นเป็นบันทึกที่แสดงหลักฐานว่ามีอะไรในห้องในขณะนั้นบ้าง จึงน่าจะเป็นหลักฐานแห่งความหมายโดยแผนแบบที่ทำโดยวิธีการถ่ายภาพ โดยในคดีนี้โจทก์เป็นภริยาฟ้องจำเลยซึ่งเป็นสามีเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู โดยโจทก์ได้ให้ช่างภาพถ่ายภาพห้องเครื่องใช้ ตู้เสื้อผ้า และของอื่นๆ ภายในบ้านเพื่อแสดงว่าทรัพย์สินใดสูญหายไปบ้างเพื่อที่โจทก์จะฟ้องคดีแพ่ง จำเลยเอาภาพถ่ายนี้ไปเสีย ศาลฎีกาตัดสินว่าจำเลยไม่ผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 188 ตามที่โจทก์ฟ้อง เพราะภาพถ่ายดังกล่าวไม่ใช่เอกสาร

3.3.2 ประเภทของเอกสาร[53]

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้กล่าวถึงพยานหลักฐานที่เป็นเอกสารต่างๆ ที่ใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไว้หลายประเภท ดังนี้

1) เอกสารมหาชน

คำว่า เอกสารมหาชน[54] เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษ ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Public Document คือ เอกสารที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน โดยให้ประชาชนได้ตรวจดูและอ้างอิงเป็นพยานหลักฐานได้

2) เอกสารราชการ

เอกสารราชการ (Government Document) นั้น มีคำอยู่ 2 คำที่มีความหมายเหมือนกัน คือ

(1) หนังสือราชการ (Missive) ซึ่งปรากฏในมาตรา 92 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา 238 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) เอกสารราชการ ซึ่งปรากฏในมาตรา 126 แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 (8) ได้กำหนดความหมายของเอกสารราชการไว้ว่า หมายถึง เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือได้รับรองในหน้าที่และให้ความหมายรวมถึงสำเนาเอกสารนั้นๆ

---

[53] ปิตติกุล จีระมงคลพาณิชย์. (2548). ***กฎหมายลักษณะพยานว่าด้วยพยานเอกสาร*** (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 14 – 27.

[54] ประมูล สุวรรณศร. (2517). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ. หน้า 122-123.

ที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ด้วย ซึ่งทั้ง 2 คำดังกล่าว ภาษาอังกฤษต่างใช้คำว่า Official Document จึงน่าที่จะมีความหมายเหมือนกัน คือ หนังสือหรือเอกสารที่พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทำขึ้นในหน้าที่การงาน

3) เอกสารเอกชน

เอกสารเอกชน (Private Document) ศาสตราจารย์ประมูล สุวรรณศร ได้ให้ความหมายไว้ว่า เอกสารเอกชน หมายถึง หนังสือที่ไม่ใช่เอกสารมหาชน จะเป็นหนังสือที่ราษฎรทำขึ้นหรือเจ้าหน้าที่ทำขึ้นในทางราชการก็ดี ถ้าไม่มีลักษณะที่จะให้ประชาชนตรวจดูได้และใช้ประโยชน์แล้ว หนังสือนั้นก็เป็นแต่เพียงเอกสารเอกชนเท่านั้น แม้แต่สำนวนการสอบสวนก็เป็นเอกสารเอกชน โดยปกติแล้วเอกสารเอกชนนอกจากจะไม่ใช่เอกสารมหาชนแล้ว ยังไม่ใช่เอกสารราชการด้วย

4) เอกสารโบราณ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลบางครั้งต้องมีการใช้พยานเอกสาร แต่เอกสารบางฉบับอาจจะเป็นเอกสารที่มีการทำมาเป็นเวลานานแล้ว ผู้ที่จัดทำเอกสารหรือผู้ที่รู้เกี่ยวกับเอกสารนั้นก็อาจตายไปแล้ว จึงไม่สามารถนำบุคคลดังกล่าวมานำสืบประกอบได้ เอกสารโบราณ (Ancient Documents) เหล่านี้ จึงมีฐานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าซึ่งอาจจะไม่สามารถรับฟังได้ แต่จะไม่ยอมรับฟังเป็นพยานเสียเลยไม่ได้ เนื่องจากมีความเป็นจริงที่สามารถเห็นได้ในตัวเอกสารนั้น ดังนั้น จึงมีการวางหลักเกณฑ์ของเอกสารโบราณไว้ว่า จะรับฟังได้ก็ต่อเมื่อเข้าเงื่อนไข ดังต่อไปนี้[55]

(1) มีความเก่าแก่ไม่น้อยกว่า 20 ปี โดยดูจากวันที่ปรากฏในเอกสารนั้น

(2) จากตัวเอกสารนั้นมีความน่าเชื่อว่าจริงและเก่า

(3) เอกสารนั้นถูกเก็บอยู่ในที่ ๆ สมควรหรือได้มาจากบุคคลซึ่งสมควรที่เก็บรักษาเอกสารเช่นนั้น เช่น มีส่วนได้เสียกับเรื่องที่ปรากฏในเอกสารนั้น

(4) เอกสารนั้นได้ปรากฏชัดว่าผู้ทำเอกสารนั้นเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง มิฉะนั้นจะต้องมีพยานมาสืบว่าผู้นั้นมีตัวตนจริงแต่ได้ตายหรือสาบสูญไปนานแล้ว

3.3.3 การปลอมเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญา

ผู้ใดปลอมเอกสารสิทธิหรือเอกสารราชการ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปีและปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท (มาตรา 265)

เอกสารราชการตามมาตรา 1 (8) หมายความว่า เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้จัดทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่ และให้หมายความรวมถึงสำเนาเอกสารนั้นที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ด้วย เอกสารที่เจ้าพนักงานได้จัดทำขึ้น เช่น คู่มือการจดทะเบียนรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3325/2530) หนังสือ

---

[55] ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา และวุฒิพงษ์ เวชยานนท์. (2551). ***คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร. หน้า 490.

เดินทางของกระทรวงการต่างประเทศ ใบอนุญาตขับรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4772/2536) หลักเขตที่ดิน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7362/2538 และที่ 3942/2529) หนังสือรับรองราคาที่ดิน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2684/2530) บัตรประจำตัวข้าราชการ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2999/2522) ใบเสร็จรับเงินค่าภาษีรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1831/2522) บัตรประจำตัวประชาชน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 317/2522) ใบสำคัญทะเบียนทหาร สำเนาทะเบียนคนเกิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5969/2530) สำเนาป้ายวงกลมแสดงการเสียภาษีรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1824/2529 และที่ 3195/2536) แผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2241/2523และที่ 4492/2536) หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 ก.) เป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2684/2531)

เอกสารสิทธิ (Patent) ตามมาตรา 1 (9) มีความหมายว่า เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อเปลี่ยนแปลง โอนสงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ เช่น หนังสือสัญญากู้ยืมเงิน สัญญาจะซื้อขาย สัญญาเช่า ใบรับหรือใบมอบฉันทะให้รับเงินฝากธนาณัติ หนังสือสัญญาจะจ่ายเงินสินบนนำจับให้แก่ผู้รับสินบน ใบเสร็จรับเงินของห้างร้าน แบบแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) สลากกินแบ่งรัฐบาล (Lottery) ตั๋วแลกเงิน (Draft) ตั๋วสัญญาใช้เงินเช็ค (Promissory notes, checks)

เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งสิทธิจะต้องเป็นเอกสารที่แสดงให้เห็นสิทธินั้นโดยตรงในตัวเอกสารนั้นเอง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2346/2527) เช่นโฉนดที่ดิน สัญญาเช่าซื้อ ตั๋วเงิน ทะเบียนสมรส เป็นเพียงเอกสารที่รับรองสถานะของบุคคลเท่านั้น ในตัวเอกสารนั้นไม่ได้ก่อตั้งสิทธิขึ้นมา จึงไม่เป็นเอกสารสิทธิ

บัตรประจำตัวประชาชน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4766/38) หนังสือเดินทาง ใบสำคัญต่างด้าว ถือว่าเป็นเอกสารที่แสดงถึงฐานะบุคคล เป็นการแสดงข้อเท็จจริงว่าบุคคลนั้นชื่ออะไร เป็นคนต่างด้าวหรือไม่ มีสิทธิที่จะเดินทางไปต่างประเทศได้หรือไม่ ซึ่งไม่ใช่เอกสารที่จะก่อตั้งสิทธิขึ้นมา จึงไม่เป็นเอกสารสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 928/2506 คำร้องทุกข์ของผู้เสียหายต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญาเป็นความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 ซึ่งเป็นคำบอกกล่าวพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดี ไม่เป็นหลักฐานแห่งการก่อตั้งสิทธิ ไม่เป็นเอกสารสิทธิ

มาตรา 266 ผู้ใดปลอมเอกสาร ดังต่อไปนี้

1. เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ
2. พินัยกรรม
3. ใบหุ้น ใบหุ้นกู้หรือใบสำคัญของใบหุ้นหรือใบหุ้นกู้ หรือ
4. ตั๋วเงิน
5. บัตรฝากเงิน

ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ กล่าวคือ เป็นทั้งเอกสารสิทธิและเป็นทั้งเอกสารราชการ ซึ่งเอกสารสิทธิที่เป็นเอกสารราชการที่ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้ เช่น สัญญาขายฝากทำที่อำเภอ สัญญาจดทะเบียน ตั๋วพิมพ์รูปพรรณสัตว์ ใบบอกธนาณัติซึ่งนายไปรษณีย์ได้ทำเป็นหลักฐานแห่งหนี้ที่จะก่อสิทธิรับเงิน ธนาณัติ ใบรับเงินค่าภาษีอากร ใบรับเงินชำระค่าภาษีเทศบาล สำเนาใบรับเงินค่าปรับในการเปรียบเทียบคดีอาญา หนังสือรับรองการทำประโยชน์ น.ส. 3 หรือ น.ส.3 ก. (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1970/2530) โฉนดที่ดิน อาชญาบัตรอากรค่าน้ำ และอาชญาบัตรฆ่าสัตว์ เป็นต้น

การที่จำเลยนำแผ่นป้ายทะเบียนรถคันอื่นไปติดไว้ที่รถจักรยานยนต์คันที่จำเลยครอบครองและใช้ขับขี่แทนแผ่นป้ายทะเบียนรถเดิม อันมีหมายเลขทะเบียนไม่ตรงกัน มีความผิดฐานใช้เอกสารราชการปลอม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2457/2524)

แผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์และแผ่นป้ายวงกลมแสดงการเสียภาษีรถยนต์เป็นเอกสารราชการ มิใช่เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4492/2536)

ผู้ใดแจ้งให้เจ้าพนักงานผู้กระทำการตามหน้าที่ จดข้อความอันเป็นเท็จลงในเอกสารมหาชนหรือเอกสารราชการซึ่งมีวัตถุประสงค์ใช้เป็นพยานหลักฐาน โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 267[56]

---

[56] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 310/2530 นายอำเภอได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ น. ปลัดอำเภอเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการออกบัตรประจำตัวประชาชนแทนนายอำเภอ จึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่ราชการตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา ถือได้ว่ามีฐานะเป็นเจ้าพนักงานผู้กระทำการตามหน้าที่แล้ว การที่จำเลยไปแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงาน และเจ้าพนักงานที่รับแจ้งได้จดข้อความลงในเอกสารราชการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำหรับใช้เป็นพยานหลักฐาน การกระทำของจำเลยจึงมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 137 และมาตรา 267

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5052/2530 โจทก์ไม่ทราบว่าจำเลยได้จดทะเบียนสมรสกับน้องสาวของโจทก์ไว้ก่อนแล้ว การที่จำเลยแจ้งต่อนายทะเบียนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานผู้กระทำการตามหน้าที่ให้จดข้อความอันเป็นเท็จในเอกสาร ราชการซึ่งมีวัตถุประสงค์ใช้เป็นพยานหลักฐานว่าไม่เคยจดทะเบียนสมรส ณ ที่ใดมาก่อนเพื่อขอจดทะเบียนสมรส กับโจทก์ นายทะเบียนจึงจดทะเบียนสมรสให้ ดังนี้ การกระทำของจำเลยทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย โจทก์จึง มีอำนาจฟ้องจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 267

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 734/2533 จำเลยเป็นคนต่างด้าวสัญชาติญวน แต่ไปแจ้งข้อความอันเป็นเท็จต่อเจ้าพนักงานว่าจำเลยชื่อนางตัน ศิริดำรง เป็นคนไทยเพื่อขอรับบัตรประจำตัวประชาชน เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานดังกล่าวหลงเชื่อว่าจำเลยเป็นบุคคลสัญชาติไทย จึงได้บันทึกเสนอนายทะเบียน ออกบัตรประจำตัวประชาชนอันเป็นเอกสารราชการให้แก่จำเลย การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 267 และพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505 มาตรา 17

3.4 การอำพรางและการแฝงตัวในประเทศไทย

การอำพรางตัว (Undercover) หรืออำพรางสถานภาพที่แท้จริง หมายความว่า การดำเนินการเพื่อปกปิดความจริงเกี่ยวกับบุคคล เอกสาร หลักฐาน และการกระทำหรือเพื่อให้เห็นเป็นอย่างอื่น[57]

การอำพราง หมายความว่า การดำเนินการทั้งหลายเพื่อปิดบังสถานะหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ โดยลวงผู้อื่นให้เข้าใจไปทางอื่น หรือเพื่อมิให้รู้ความจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน[58]

การกระทำผิดเกี่ยวกับคดีอาญาบางประเภทมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากคดีอาญาทั่วไปหลายประการด้วยกัน เช่น ขบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติ (Transnational Human Trafficking Processes)[59] การค้ายาเสพติด (Narcotics Litigation) เป็นต้น ซึ่งอาชญากรรมเหล่านี้เป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะของการจัดตั้งเป็นรูปองค์กร (Organized Crime) อีกทั้ง ผู้ประกอบอาชญากรรมหรือผู้สนับสนุนมักจะมีอิทธิพลทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ การสืบสวนหรือการรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำผิดจึงจำเป็นต้องกระทำในทางลับ ไม่เปิดเผย หรือปกปิดการปฏิบัติการ

การอำพรางตัว (Undercover) เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว เป็นวิธีการที่เจ้าหน้าที่ใช้เพื่อในการเข้าไปอยู่ในกลุ่มขององค์กรอาชญากรรมเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและทราบถึงบทบาทในองค์กรอาชญากรรม ซึ่งบางครั้งอาจมีการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่ร่วมอยู่ด้วย ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้เป็นผู้อำพรางตัวด้วยตนเอง แต่จะใช้บุคคลอื่นที่ถูกกำหนดเข้าไปอำพรางตัวโดยการควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งการใช้วิธีการดังกล่าวต้องใช้บุคคลที่มีการรักษาความลับได้เป็นอย่างดีและต้องปกปิดตัว โดยจะมีลักษณะเหมือนกับสายลับ แต่จะเปิดตัวเองให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าเป็นบุคคลอื่น ทั้งจะต้องการปกปิดฐานะ อาชีพ หน้าที่การงาน เป็นต้น

การอำพรางตัวเป็นเทคนิคในการปฏิบัติงานด้านการสืบสวนชั้นสูง เป็นการปฏิบัติเพื่อปกปิดวัตถุประสงค์ที่ต้องการในระหว่างที่ค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานก่อนการสืบสวนเสร็จสิ้นจนกระทั่งได้ข้อเท็จจริงหรือมีการจับกุมผู้กระทำผิด โดยผู้ปฏิบัติจะต้องซื่อสัตย์ และมีเหตุผลเมื่อกระทำตามแนวทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่สืบสวน[60]

---

[57] ข้อบังคับกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการจัดทำเอกสารหลักฐาน และการแฝงตัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ออกตามความมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

[58] พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ข้อ 7 วรรคสอง

[59] พัทฐกร ศาสนะสุพินธ์, ดุษฎี อายุวัฒน์ และมณีมัย ทองอยู่. (2555). ***วารสารวิจัย กระบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติในประเทศไทย: ประเทศไทยเป็นประเทศต้นทาง.*** มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (มกราคม - มีนาคม). หน้า 102.

[60] พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธ์, พลตำรวจโท. (2537). ***ความรู้เบื้องต้นการสืบสวนอาชญากรรม.*** กรุงเทพฯ: วันใหม่. หน้า 193.

บุคคลอีกประเภทหนึ่ง ที่มีการให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเรียกว่า ผู้แจ้งข่าว เป็นบุคคลซึ่งใช้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมอาชญากรรมโดยการเข้าร่วมหรือเกี่ยวพันกับกิจกรรมอาชญากรรมนั้น หรือทราบข้อมูลมาโดยวิธีการอื่นใดซึ่งบุคคลประเภทนี้ต้องพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือและไว้วางใจในการมาเป็นพยาน

การปฏิบัติการอำพราง (Undercover Operation)[61] คือ การที่ผู้ปฏิบัติเรียกว่า เจ้าหน้าที่อำพราง (Undercover Officer: U/C) ปฏิบัติการแทรกซึมเข้าสู่พื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมายด้วยการสร้างเรื่องอำพราง (Cover Story) และสิ่งยืนยัน (Back Stop) ขึ้นปกปิด หรือดำเนินกรรมวิธีใด ๆ ในการปิดลับหรือปิดบังความจริงเกี่ยวกับบุคคล องค์กร และปฏิบัติการที่กระทำต่อเป้าหมาย โดยมิให้เป้าหมายหรือผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องล่วงรู้ ด้วยการลวง แสดงออก หรือกระทำที่เห็นได้โดยภายนอกซึ่งออกเป็นเรื่องจริงหรือสร้างขึ้นทั้งหมดหรือบางส่วน ทำให้เห็นและเข้าใจเป็นอย่างอื่นที่มิใช่สภาพที่แท้จริงเพื่อแฝงหรือแฝงตัวทำการรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเป้าหมาย

3.4.1 ประเภทของการอำพราง

การอำพรางแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การอำพรางระยะสั้น (the Short Term) เป็นการอำพรางเข้าไปสืบสวนเรื่องหนึ่งเรื่องใดในระยะเวลาสั้น ซึ่งไม่มีความสลับซับซ้อน มีสายการบังคับบัญชาสั้น และสามารถล่วงรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว

2) การอำพรางระยะยาว (the Long Run) เป็นการแฝงตัวเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยว กับระดับชั้นของผู้ร่วมองค์กร การแบ่งหน้าที่ และสายการบังคับบัญชา มีการปกปิดที่มีความสลับซับซ้อน โดยเจ้าหน้าที่อำพรางต้องสร้างความไว้วางใจและความเชื่อถือแก่องค์กร จึงจะได้รับมอบหมายภารกิจสำคัญที่สามารถล่วงรู้ความลับขององค์กรได้

การอำพรางโดยการปลอมแปลงของเจ้าหน้าที่หรือบุคคลถูกกำหนดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถเข้าไปในพื้นที่เป้าหมายซึ่งเป็นองค์กรอาชญากรรม (Organized Criminal) และสามารถติดต่อกับบุคคลในองค์กร โดยไม่เปิดเผยสถานะที่แท้จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภารกิจและกิจกรรมขององค์กร รวมทั้งวิธีการดำเนินการขององค์กร

เหตุผลที่สำคัญของการอำพรางหรือแฝงตัว คือ การสร้างเรื่องเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่อำพรางเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่สงสัยในพฤติการณ์ของเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่อำพรางว่าไม่ได้เป็นสายลับของเจ้าหน้าที่ โดยกลุ่มองค์กรอาจมีการตรวจสอบฐานะ อาชีพ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยก่อนที่จะมีการรับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่อำพรางเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกขององค์กร ในบางครั้งอาจต้องมีการ

---

[61] นิยม เติมศรีสุข. (2548). ***คู่มือปฏิบัติการเจ้าหน้าที่อำพราง.*** กรมสอบสวนคดีพิเศษ. หน้า 2

ปฏิบัติการบางอย่างเพื่อทดสอบว่าบุคคลผู้นั้นสามารถที่จะเป็นสมาชิกขององค์กรได้ เช่น การให้ไปลอบสังหารบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การให้ลักลอบขนยาเสพติด การให้ลักลอบนำผู้หญิงหรือเด็กเพื่อการค้าประเวณีหรืออนาจาร หรือการให้ขนอาวุธสงคราม เป็นต้น

ภารกิจที่ปฏิบัติการอำพรางจะสำเร็จหรือไม่อยู่ที่ผู้ปฏิบัติการอำพรางในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร ซึ่งต้องเลือกบุคคลที่ลักษณะเฉพาะ ดังนี้

(1) เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะในการแก้ไขปัญหาและสร้างเรื่องได้ดี

(2) เป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบเมื่ออยู่ในภาวะฉุกเฉิน

(3) ต้องเป็นบุคคลที่มีบุคลิกในการเข้าพื้นที่เป้าหมายอย่างกลมกลืน

(4) การเข้าพื้นที่บางแห่ง จำเป็นต้องใช้บุคคลที่สามารถใช้ภาษาท้องถิ่นได้

(5) มีความรู้ในเรื่องที่ตนอำพรางเข้าไป

การอำพรางของเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ถูกกำหนดมีวิธีการ ดังนี้

(1) การสร้างเรื่องเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายได้อย่างกลมกลืน

(2) การปฏิบัติตนให้เหมือนกับสิ่งที่ตนเข้าไปดำเนินการและมีความรู้ในเรื่องนั้น

(3) การปลอมตัวเพื่อเข้าไปฝังตัวในองค์กรอาชญากรรม

(4) วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปลอมตัว

การใช้เทคนิคการอำพรางตัว แฝงตัวหรือการใช้สายลับนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นในสืบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา เพื่อที่เจ้าหน้าที่จะได้ล่วงรู้ถึงความลับ ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับภารกิจ รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมทั้งหลายขององค์กรอาชญากรรม ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาได้มีการนำมาตรการในการใช้สายลับ และการอำพราง (Undercover) มาใช้เป็นมาตรการในการต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรมอย่างได้ผล มีการจับกุมตัวผู้บัญชาการ ผู้มีอำนาจสั่งการ ผู้สนับสนุน หรือสมาชิกผู้ร่วมขบวนการของกลุ่มองค์กรอาชญากรรมมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมและนำพยานหลักฐานที่ได้มาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล

3.4.2 การควบคุมและวิธีปฏิบัติการอำพราง

การปฏิบัติการอำพรางจะอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ระดับสูงเพื่อให้มีการดำเนินงานไปอย่างถูกต้องชอบด้วยกฎหมายและป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น โดยมีการวางแผนการตามที่กำหนด ดังนี้

(1) การรายงานการปฏิบัติการที่ได้รับมาเป็นช่วงระยะเวลาตามที่กำหนด เพื่อรวบรวมพยานและหลักฐานที่เกี่ยวพันกัน และใช้วิธีการสืบสวนด้วยวิธีการอื่นในการยืนยันข่าวสารที่ได้รับจากการอำพราง

(2) ผู้ปฏิบัติการอำพรางจะต้องทราบสถานะของตนเองอยู่เสมอ มิฉะนั้นจะเป็นการร่วมกระทำความผิดกับกลุ่มสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม ซึ่งหากมีการให้ผู้ปฏิบัติการอำพรางกระทำการที่ผิดกฎหมาย จะต้องรายงานให้กับผู้บังคับบัญชาระดับสูงทราบและอาจต้องถอนการปฏิบัติการ ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการทดสอบบุคคลที่เข้าเป็นสมาชิกขององค์กร

(3) การปฏิบัติการอำพราง บางครั้งอาจมีหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการสืบสวนติดตามกลุ่มองค์กรอาชญากรรมนั้นด้วยเช่นกัน โดยแต่ละหน่วยงานนั้นไม่ทราบข้อมูลดังกล่าว เมื่อมีการจับกุมสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม ผู้ที่ปฏิบัติการอำพรางอาจถูกจับกุมไปด้วย การสืบสวนด้วยวิธีการอื่นจะเป็นการตรวจสอบว่ามีหน่วยงานอื่นดำเนินการในกลุ่มอาชญากรรมที่ปฏิบัติการด้วยหรือไม่ บางครั้งการปฏิบัติการอำพรางอาจต้องถูกยุติหรือยกเลิกเพื่อความปลอดภัยและคุ้มครองผู้ปฏิบัติการอำพรางด้วยกัน

การแทรกซึมเข้าไปสู่พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายของเจ้าหน้าที่อำพราง มีจุดเริ่มต้นในการเข้าถึงคนในกลุ่มเป้าหมายก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งอาจกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น[62] คือ

1) การนำพาหรือแนะนำ (Introduction) โดยแหล่งข่าวบุคคล คือ การที่แหล่งข่าวบุคคลที่แฝง/แฝงตัวในกลุ่มเป้าหมาย หรือรู้จักกับคนในกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้นำพาหรือรู้จักคนในกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นผู้ปฏิบัติการจะทำการพัฒนาสัมพันธ์ต่อจนกระทั่งสามารถเข้าสู่กลุ่มได้ การอำพรางเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในลักษณะนี้ สิ่งสำคัญที่สุด คือ ต้องซักซ้อมกับแหล่งข่าวบุคคลเกี่ยวกับเรื่องที่สร้างขึ้นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องความเป็นมาของความสำพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวบุคคลกับผู้ปฏิบัติและข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของแต่ละฝ่าย เพราะมีโอกาสที่จะถูกซักถามหรือลวงถามจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการทดสอบหรือจับเท็จ

2) การนำพาตนเอง (Infiltrate) โดยผู้ปฏิบัติ คือสร้างเรื่องอำพรางเกี่ยวกับความจำเป็นในอาชีพหรือการย้ายถิ่นที่อยู่ ทำให้ต้องย้ายเข้าไปอยู่อาศัยในละแวกใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายและใช้ชีวิตอย่างปกติทั่วไปตามเรื่องอำพรางที่สร้างขึ้น จากนั้นผู้ปฏิบัติจะหาโอกาสพบปะครั้งแรก (First Contract) กับคนในกลุ่มเป้าหมายที่สามารถเข้าถึงก่อนที่จะสร้างความประทับใจและทำการพัฒนาสัมพันธ์ต่อจนกระทั่งเข้าสู่กลุ่มได้ การอำพรางเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในลักษณะนี้สิ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างสิ่งยืนยันเกี่ยวกับอาชีพ การย้ายถิ่นที่อยู่ซึ่งต้องสนับสนุนซึ่งเอื้อต่อการแฝง/แฝงตัวอยู่ในพื้นที่และปฏิบัติการในระยะยาวได้ เช่น มีอาชีพหรือกิจกรรมเป็นที่หน้าสนใจของกลุ่มเป้าหมายหรือเป็นประโยชน์ต่อการกระทำผิดของกลุ่มเป้าหมาย

---

[62] นิยม เดิมศรีสุข. อ้างแล้ว. หน้า 24 -25.

3) การสร้างสถานการณ์หรือข่าว (Setup) คือ การสร้างเรื่องราวหรือเหตุการณ์อำพรางขึ้น เพื่อให้เป้าหมายได้รับข้อมูลเกิดความสนใจติดต่อและทาบทามชักชวนผู้ปฏิบัติให้เข้ากลุ่ม จากนั้น ผู้ปฏิบัติจะใช้เรื่องอำพรางที่สร้างขึ้นขยายผลทำให้เป้าหมายเชื่อถือและไว้วางใจจนกระทั่งแฝงหรือแฝงตัวในกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมั่นคง การอำพรางเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในลักษณะนี้ สิ่งสำคัญ คือ การสร้างสิ่งสนับสนุนหรือยืนยันความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือข่าวที่สร้างขึ้น คุณสมบัติและความสามารถของผู้ปฏิบัติต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการกระทำผิดของกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินการในลักษณะเสมือนการวางกับดัก (Traps) ซึ่งมีความยุ่งยากและซับซ้อนมากกว่าสองวิธีแรก ดังนั้น จึงต้องมีการวิเคราะห์และประเมินโอกาสหรือความเป็นไปได้ มิเช่นนั้นจะเป็นการดำเนินการที่สูญเปล่า

3.4.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอำพรางหรือแฝงตัว

ความผิดอาญาที่เกิดขึ้นจากการกระทำขององค์กรอาชญากรรม (Organized Crime)[63] ในกรณีการแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินการตามกฎหมายนั้น เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากเป็นอาชญากรรมที่มีโครงสร้างขอบข่ายงานเป็นระบบ มีผู้กระทำความผิดร่วมกันหลายคน มีสายการบังคับบัญชา ยึดถือการกระทำผิดเป็นอาชีพ โดยมีการดำเนินงานในลักษณะที่ปกปิด ซ่อนเร้น แปรสภาพ และทำลายเส้นทางที่เจ้าพนักงานของรัฐสามารถที่จะเข้าถึงพยานหลักฐานได้ หากได้ใช้กระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานที่เป็นไปตามหลักนิติธรรม กล่าวคือ หากปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายทั่วไปตามวิธีพิจารณาความอาญาแล้วนั้น อาจไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อนำมาดำเนินคดีกับจำเลยในชั้นศาลได้ ดังนั้น เพื่อให้การสืบสวนสอบสวนมีประสิทธิภาพ มีเหตุจำเป็นที่อาจต้องใช้มาตรการพิเศษทางกฎหมาย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนั้นอาจขัดต่อหลักนิติธรรม แต่สามารถปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control Policy) ให้มีประสิทธิภาพเพื่อความสงบสุขของบ้านเมืองและประชาชนได้

ในการการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่โดยการใช้มาตรการพิเศษ เช่น การอำพรางหรือแฝงตัวเข้าไปในองค์กรอาชญากรรม การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามกฎหมายนั้นอาจจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นอำนาจที่เป็นข้อยกเว้นหรือเป็นข้อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการเช่นว่านั้น รวมถึงการคุ้มครอง ควบคุมการปฏิบัติการอำพรางหรือแฝงตัวของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายฉบับ เช่น

---

[63] สุรพล ไตรเวทย์. (2547). ***การสอบสวนคดีพิเศษ.*** กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 21-22.

3.4.3.1 ข้อบังคับกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการจัดทำเอกสาร หลักฐาน และการแฝงตัว พ.ศ. 2553

การอำพรางสถานภาพที่แท้จริง หมายความว่า การดำเนินการเพื่อปกปิดความจริงเกี่ยวกับบุคคล เอกสาร หลักฐาน และการกระทำหรือเพื่อให้เห็นเป็นอย่างอื่น (มาตรา 4)

การปฏิบัติแฝงตัวเกี่ยวข้องโดยตรงกับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ของครอบครัว รวมถึงความเป็นส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหรือบุคคลผู้แฝงตัว จึงให้การดำเนินการทุกขั้นตอนตามข้อบังคับเป็นเรื่องลับ (ข้อ 6 วรรคหนึ่ง)

ข้าราชการและลูกจ้างกรมสอบสวนคดีพิเศษผู้ใด เปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ บุคคล เอกสาร หรือหลักฐานหรือวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับมาตรการตามข้อบังคับนี้อันอาจเกิดความเสียหายตามวรรคแรก ให้ถือเป็นความผิดทางวินัย (ข้อ 6 วรรคสอง)

การจัดทำเอกสารใดขึ้น หรือการให้บุคคลใดๆ เข้าไปแฝงตัวในองค์กร หรือกลุ่มคนใด จะกระทำได้ในกรณีจำเป็น และเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 (ข้อ 7)

การอนุมัติให้บุคคลใดจัดทำเอกสาร หรือหลักฐานใดขึ้น ให้เป็นอำนาจของอธิบดีหรือรองอธิบดี (ข้อ 8)

ให้ผู้ถือหรือครอบครองเอกสาร หลักฐาน เพื่ออำพรางสถานภาพที่แท้จริงใช้ประโยชน์เอกสาร หลักฐาน เพื่ออำพรางสถานภาพที่แท้จริงเฉพาะในการปฏิบัติภารกิจ หรือหน้าที่ตามคำสั่งเท่านั้น (ข้อ 9)

บุคคลที่ได้รับอนุมัติต้องปฏิบัติภารกิจ หรือหน้าที่ตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายและข้อบังคับนี้อย่างเคร่งครัด (ข้อ 12)

ผู้บัญชาการสำนักคดีเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลการตรวจสอบเป็นนายทะเบียนมีหน้าที่ในการเก็บทะเบียนข้อมูล เอกสารหรือหลักฐานและการแฝงตัว เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ และเมื่อหมดความจำเป็นแล้ว ให้เสนออธิบดีเพื่อขออนุมัติทำลาย (ข้อ 14 วรรคหนึ่ง)

ให้ผู้ถือครองเอกสาร หลักฐาน เพื่ออำพรางสถานภาพที่แท้จริงส่งเอกสาร หลักฐานเพื่ออำพรางสถานภาพที่แท้จริงคืนให้แก่ผู้อนุมัติภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่เสร็จสิ้นภารกิจหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย (มาตรา 17)

กรณีเอกสาร หลักฐานเพื่ออำพรางสถานภาพที่แท้จริงสูญหาย หรือไม่ได้ปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ ให้ผู้ถือหรือครอบครองเอกสาร หลักฐาน เพื่ออำพรางสถานภาพที่แท้จริง รายงานสาเหตุข้อเท็จจริงต่อผู้อนุมัติภายในสี่สิบแปดชั่วโมงและต่อนายทะเบียนโดยเร็ว นับแต่วันที่ได้ทำเอกสารหลักฐาน เพื่ออำพรางสถานภาพที่แท้จริงสูญหาย (มาตรา 18)

ค่าใช้จ่ายและสิทธิประโยชน์ในการแฝงตัว ให้เป็นไปตามมาตรา 31[64] แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 (ข้อ 20)

ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามข้อบังคับนี้โดยสุจริต และถูกฟ้องทางแพ่งและหรือทางอาญาได้รับความช่วยเหลือในการดำเนินคดีจากกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ข้อ 21)

3.4.3.2 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548[65]

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 31 ได้บัญญัติให้การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติติแห่งกฎหมาย ดังนั้น เพื่อให้การออกคำสั่งหรือหมายอาญาของศาลเป็นไปอย่างเหมาะสม เป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ประธานศาลฎีกาได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งและหมายอาญาในส่วนของการสืบสวน แฝงตัวไว้เพื่อถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน ดังนี้

การเสนอพยานหลักฐานต่อผู้พิพากษา ให้ผู้ร้องขอสาบานหรือปฏิญาณตนและแถลงด้วยตนเอง รวมทั้งตอบคำถามของผู้พิพากษาเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนหรือพยานหลักฐานที่สนับสนุนถึงเหตุแห่งการขอออกหมายนั้น

ผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อมูลอันเป็นเหตุแห่งการออกหมายจับหรือหมายค้นควรมาเบิกความต่อผู้พิพากษาด้วยตนเอง และหากบุคคลดังกล่าวมาเบิกความให้ผู้พิพากษาบันทึกสาระสำคัญโดยย่อและให้บุคคลนั้นลงลายมือชื่อไว้

ในกรณีที่ผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อมูลตามวรรคสองไม่สามารถมาเบิกความต่อผู้พิพากษาได้ ผู้ร้องขออาจใช้บันทึกถ้อยคำของบุคคลดังกล่าวที่ได้สาบานตนว่าจะให้ถ้อยคำตามความเป็นจริง และได้กระทำต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือ

---

[64] พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

มาตรา 31 ค่าใช้จ่ายสำหรับการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษและวิธีการเบิกเงินทดรองจ่ายให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

[65] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา. (2548, มีนาคม 16). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 122 (ตอนที่ 23 ก). หน้า 26 .

ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ได้ลงลายมือชื่อรับรองว่าได้มีการให้ถ้อยคำตรงตามบันทึกเสนอเป็นพยานหลักฐานประกอบคำเบิกความของผู้ร้องขอก็ได้ (ข้อ 16)

พยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุสมควรในการออกหมายจับหรือหมายค้น รวมถึง

(1) ข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน เช่น บันทึกการสอบสวน บันทึกถ้อยคำของสายลับหรือของเจ้าพนักงานที่ได้จากการแฝงตัวเข้าไปในองค์กรอาชญากรรม ข้อมูลที่ได้จากรายงานของแหล่งข่าวของเจ้าพนักงานหรือการหาข่าวจากผู้กระทำความผิดที่ทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และข้อมูลที่ได้จากรายงานการเฝ้าสังเกตการณ์ของเจ้าพนักงานที่ทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นต้น

(2) ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือที่ได้จากการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี เช่น เครื่องมือตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมือ เครื่องมือตรวจพิสูจน์ของกลาง เครื่องจับเท็จ เครื่องมือตรวจโลหะ และเครื่องมือตรวจพิสูจน์ทางพันธุกรรม เป็นต้น

(3) ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ข้อมูลที่ได้จากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรืออินเตอร์เน็ต เป็นต้น

(4) ข้อมูลที่ได้จากหนังสือของอัยการ เรื่องขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา (ข้อ 17)

3.4.3.3 กฎกระทรวงว่าด้วยการปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2555[66]

จำแนกลักษณะของการปฏิบัติการอำพรางไว้ 3 ประเภท ได้แก่

(1) การแทรกซึมหรือฝังตัวเข้าไปในข่ายงานหรือองค์กรอาชญากรรมยาเสพติดอย่างต่อเนื่องและเป็นระยะเวลานาน

(2) การล่อซื้อยาเสพติดหรือการปฏิบัติการอำพรางอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นครั้งคราวชั่วระยะเวลาหนึ่ง หรือ

(3) การล่อซื้อยาเสพติดหรือการปฏิบัติการอำพรางอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งสามารถจะดำเนินการได้แล้วเสร็จในคราวเดียว (ข้อ 3)

ผู้ขออนุญาตดำเนินการ ต้องขออนุญาตปฏิบัติการอำพรางโดยจัดทำเป็นหนังสือต่อผู้มีอำนาจอนุญาต และระบุเหตุผล ความจำเป็น และแผนการหรือวิธีการ รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินการและรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (ข้อ 4)

---

[66] กฎกระทรวงว่าด้วยการปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด. (2555, เมษายน 20). ***ราชกิจจานุเบกษา.*** เล่ม 129 (ตอนที่ 35 ก), หน้า 19. โดยเหตุผลในการประกาศใช้เนื่องจากมาตรา 7 วรรคสี่แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 บัญญัติให้การอนุญาตอำพราง การอำพราง และการอำพรางในกรณี จำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันสมควร รวมทั้งการควบคุมและตรวจสอบการอำพราง เพื่อการสืบสวนความผิดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง โปรดดูหมายเหตุท้ายกฎกระทรวง

ในกรณีที่เจ้าพนักงานซึ่งได้รับอนุญาตให้ครอบครองหรือให้มีการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 8 มีความจำเป็นต้องปฏิบัติการอำพราง ให้ถือว่าเจ้าพนักงานผู้นั้นได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติการอำพรางและจะต้องดำเนินการตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ข้อ 5)

หากกรณีที่เป็นการขออนุญาตปฏิบัติการอำพราง เจ้าพนักงานต้องได้รับการรับรองจากผู้บังคับบัญชา แล้วแต่กรณี ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ขออนุญาตเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งเป็นข้าราชการพลเรือนต้องได้รับการรับรองจากผู้บังคับบัญชาตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการสำนักหรือเทียบเท่าขึ้นไป

(2) ผู้ขออนุญาตเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งเป็นข้าราชการทหารต้องได้รับการรับรองจากผู้บังคับบัญชาตำแหน่งตั้งแต่ผู้บัญชาการกองพลหรือเทียบเท่าขึ้นไป

(3) ผู้ขออนุญาตเป็นพนักงานฝ่ายปกครองต้องได้รับการรับรองจากผู้บังคับบัญชาตำแหน่งตั้งแต่นายอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไป

(4) ผู้ขออนุญาตเป็นข้าราชการตำรวจต้องได้รับการรับรองจากผู้บังคับบัญชาตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับการหรือเทียบเท่าขึ้นไป (ข้อ 6)

ผู้มีอำนาจในการอนุญาตจะพิจารณาอนุญาตให้ปฏิบัติการอำพรางได้ เมื่อปรากฏว่าเป็นการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดในฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติด หรือสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าว ประกอบกับต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลหรือพยานหลักฐานในการกระทำความผิดอันเกี่ยวกับยาเสพติดจากการปฏิบัติการอำพราง และเป็นกรณีจำเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เพื่อสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดรายสำคัญ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากมีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดดังกล่าวตามสมควร

(2) การสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วยวิธีอื่นกระทำได้ยากหรืออาจเกิดภยันตรายหรือความเสียหายในการปฏิบัติหน้าที่ หรือ

(3) เพื่อประโยชน์ในการขยายผลการจับกุมผู้กระทำความผิดอันเกี่ยวกับยาเสพติดที่อยู่เบื้องหลัง (ข้อ 7)

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายมีอำนาจอนุญาตปฏิบัติการอำพรางกรณีผู้ขออนุญาตอยู่ในสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและ

ปราบปรามยาเสพติด หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายมีอำนาจอนุญาตปฏิบัติการอำพราง กรณีผู้ขออนุญาตอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือในสังกัดหน่วยงานอื่น (ข้อ 8)

การปฏิบัติการอำพราง หากจำเป็นต้องมีการจัดทำเอกสารหรือหลักฐานประกอบการปฏิบัติการอำพราง ให้ผู้ที่มีอำนาจอนุญาตมีหนังสือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือในการจัดทำเอกสารหรือหลักฐานดังกล่าว และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือดำเนินการจัดทำเอกสารหรือหลักฐานแก่ผู้ได้รับอนุญาต เอกสารหรือหลักฐานที่ได้มาให้ผู้ได้รับอนุญาตนำไปใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการอำพราง (ข้อ 11)

ให้ผู้ได้รับอนุญาตดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต (ข้อ 12)

ให้ผู้ได้รับอนุญาตยุติการดำเนินการปฏิบัติก่อนครบกำหนดระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต เมื่อปรากฏกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) บรรลุวัตถุประสงค์ตามหนังสืออนุญาตแล้ว

(2) ความจำเป็นหรือพฤติการณ์ที่ต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่มีความจำเป็นในการดำเนินการนั้นอีกต่อไป

(3) ผู้มีอำนาจอนุญาตได้มีคำสั่งให้ยุติการดำเนินการและได้แจ้งให้ผู้ได้รับอนุญาตนั้นทราบแล้ว (ข้อ 13)

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันสมควรให้เจ้าพนักงานมีอำนาจปฏิบัติการอำพรางไปก่อนโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตแล้วรายงานโดยระบุความจำเป็นเร่งด่วนและเหตุอันสมควรต่อผู้มีอำนาจอนุญาตโดยเร็ว ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามวันนับแต่วันที่เริ่มปฏิบัติการอำพราง

ในกรณีที่การปฏิบัติการอำพรางตามวรรคหนึ่งยังไม่แล้วเสร็จ ให้ดำเนินการขออนุญาตตามหมวด 1 ในทันทีที่สามารถกระทำได้ (ข้อ 15)

ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแต่งตั้งนายทะเบียนเพื่อดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) จัดทำระบบข้อมูลที่เกี่ยวกับการขออนุญาต การอนุญาต และการรายงานตามที่ได้กำหนดในกฎกระทรวงนี้

(2) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้

(3) รวบรวมและจัดเก็บเอกสารและหลักฐาน การขออนุญาต และการรายงานตามที่ได้กำหนดในกฎกระทรวงนี้ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการควบคุมและตรวจสอบ

(4) จัดทำรายงานผลการดำเนินการประจำปี โดยเสนอต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แล้วแต่กรณี โดยให้รายงานข้อเท็จจริง ปัญหา อุปสรรค ปริมาณ และผลสำเร็จของการดำเนินการ

(5) เสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แล้วแต่กรณี เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอำพราง

(6) ปฏิบัติการอื่นใดอันเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมอบหมาย แล้วแต่กรณี (ข้อ 16)

3.4.3.4 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546[67]

ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยานแล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย (มาตรา 6 วรรคหนึ่ง)

การแจ้งและวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นจะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำขอและการสิ้นสุดลงซึ่งการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี (มาตรา 6 วรรคสอง)

การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 6 วรรคสาม)

ในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยาน ได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่ผลิตเกี่ยวข้องพิจารณา นำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าว ได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม (มาตรา 7)

---

[67] เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่บทบัญญัติมาตรา 244 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ โปรดดูหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (มาตรา 10)

(1) ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม

(2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี

(3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

(4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม

(5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

(6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น

(7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามคำขอดังกล่าวโดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

3.5 มาตรการพิเศษในการสืบสวนสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

เนื่องจากสถานการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาด้านเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมการเมืองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดถึงการก่ออาชญากรรมได้พัฒนาจากการใช้ความรุนแรง เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทางการเงินเศรษฐกิจ การคลังของประทศมูลค่าจำนวนมหาศาล รวมทั้งส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก[68] องค์กรอาชญากรรมมีการใช้เทคโนโลยีคุณภาพสูงในการกระทำความผิดและใช้ช่องว่างของกฎหมายปิดบังความผิดของตน มีอิทธิพลและเครือข่ายองค์กรโยงใยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้ยากต่อการสืบสวนสอบสวน นำตัวมาดำเนินคดี จึงได้มีการจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้น โดยอยู่ภายใต้

---

[68] วาทิน คำทรงศรี. (2539). ***การฟอกเงิน.*** กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 30.

สังกัดกระทรวงยุติธรรม ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 โดยใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า DEPARTMENT OF SPECIAL INVESTIGATION มีชื่อย่อว่า DSI ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านต่างๆ รวมทั้ง พัฒนารูปแบบในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เป็นองค์กรหนึ่งซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการปฏิรูประบบราชการ ทำให้ประชาชนและประเทศชาติได้รับความเป็นธรรมและประโยชน์สูงสุด[69]

3.5.1 ภารกิจของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

กรมสอบสวนคดีพิเศษมีภารกิจที่สำคัญ ดังนี้

1) ป้องกัน ปราบปรามและควบคุมอาชญากรรมที่มีผลกระทบร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

2) พัฒนา กฎหมาย กฎระเบียบ รูปแบบ วิธีการ และมาตรการในการป้องกัน ปราบปราม และควบคุมอาชญากรรมที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

3) พัฒนาโครงการและการบริหารจัดการองค์กร พัฒนาบุคลากรโดยเสริมสร้างศักยภาพในด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และขวัญกำลังใจ

4) ประสาน ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเกี่ยวกับการป้องกัน ปราบปราม และควบคุมอาชญากรรมกับทุกภาคส่วนทั้งภายในและต่างประเทศ

3.5.2 หน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

หน้าที่ความรับผิดชอบของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2554[70] เกี่ยวกับการป้องกัน การปราบปราม การสืบสวนและการสอบสวนคดีความผิดทางอาญาที่ต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนโดยใช้วิธีการพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ มีดังนี้

1) รับผิดชอบงานเลขานุการของคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2) ป้องกัน ปราบปราม สืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษและตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการคดีพิเศษประกาศกำหนดหรือตามมติของคณะกรรมการคดีพิเศษ ตลอดจนปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เป็นคดีพิเศษ

---

[69] โปรดดูประวัติความเป็นมาของกรมสอบสวนคดีพิเศษ จากเว็บไซต์ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

[70] กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม. (2554, 21 มกราคม). ***ราชกิจจานุเบกษา*** เล่ม 128 (ตอนที่ 5 ก), หน้า 18.

3) ศึกษา รวบรวม จัดระบบ และวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารเพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ และเพื่อป้องกัน ปราบปราม สืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ

4) จัดให้มีการศึกษา อบรม และพัฒนาระบบงานการสืบสวนและสอบสวน การพัฒนาความรู้และการประเมินสมรรถภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงานราชการและลูกจ้าง

5) ดำเนินการเกี่ยวกับงานกฎหมายและระเบียบที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมและงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมอบหมาย

3.5.3 อำนาจสืบสวนสอบสวนตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

กรมสอบสวนคดีพิเศษได้จัดตั้งขึ้นมาตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 โดยมีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดที่มีความซับซ้อน พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะเป็นข้าราชการพลเรือนที่รับมาจากหลายสาขาวิชาทั้งผู้ที่สำเร็จด้านกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ การเงิน การธนาคาร เป็นต้น ทำให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษประกอบด้วยผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญหลายสาขา มีลักษณะเป็นสหวิชาชีพ[71] ทำให้การสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานมีประสิทธิภาพ และยังให้กลไกและมาตรการทางกฎหมายในการสืบสวนสอบสวนต่ออาชญากรรมพิเศษมากกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น การค้นโดยไม่มีหมาย การดังฟังการสนทนาทางโทรศัพท์ การแฝงตัว การให้พนักงานอัยการร่วมสอบสวน การมีและใช้อาวุธปืน เป็นต้น

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ (Substantive Law) อันว่าด้วยขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาซึ่งคดีพิเศษ โดยให้อำนาจพิเศษเกี่ยวกับมาตรการพิเศษในการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา นอกจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายประการ เป็นมิติใหม่ในลักษณะที่เป็นกฎหมายเชิงบริหารงานคดี กล่าวคือ เป็นกฎหมายกลางที่จะเป็นเครื่องมือในการสนธิกำลัง และบูรณการการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษและหน่วยงานอื่นที่ใช้

---

[71] สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้มีหนังสือ ที่ 0014/13912 ลงวันที่ 4 ธันวาคม 2546 ส่งข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการสอบสวน พ.ศ. .... ข้อ 6 ให้บุคลากรของกรมสอบสวนคดีพิเศษมีลักษณะเป็นวิชาชีพ สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ การรับโอนบุคลากรก่อนหรือหลังพระราชบัญญัตินี้ใช้ประกาศหนึ่งปี ควรกำหนดสัดส่วนการรับโอนจากหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดไม่เกินหนึ่งในสามของเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ

บังคับกฎหมาย เพื่อปฏิบัติงานเชิงรุกต่ออาชญากรรมพิเศษ โดยมีมาตรการพิเศษในการใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน การสอบสวนร่วม การตรวจค้น การจับกุม การรักษาของกลาง การดักการสนทนาทางฟังโทรศัพท์ และการใช้จ่ายเงินในการปฏิบัติงาน การแฝงตัว เป็นต้น เช่น

1) การตรวจค้น

(1) ให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุสงสัยตามควรว่ามีบุคคลที่สงสัยว่ากระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรืออาจเป็นพยานหลักฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นรวมถึงการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก ภายใต้เงื่อนไขกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนิ่นช้ากว่า จะนำหมายค้นมา บุคคลนั้นอาจจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม มาตรา 24 (1) รวมทั้งยึดหรืออายัดทรัพย์สิ่งที่ค้นพบหรือที่ส่งมาดังกล่าว (มาตรา 24 (5))[72]

(2) ให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตรวจค้นบุคคล[73] หรือยานพาหนะที่มีเหตุสงสัย ตามสมควรว่ามีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ (มาตรา 24 (2))

(3) ให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการมีหนังสือสอบถาม หรือเรียกให้บุคคลใด สถาบันการเงิน ส่วนราชการ องค์การ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือหรือส่งบัญชีเอกสาร หรือหลักฐานมาเพื่อตรวจสอบหรือเพื่อประกอบการพิจารณา (มาตรา 24 (3) (4))[74]

---

[72] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

มาตรา 33 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

[73] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

มาตรา 32 วรรคสี่ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

[74] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 132 เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดั่งต่อไปนี้

การใช้อำนาจตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 24 วรรคหนึ่งนั้น ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษปฏิบัติตามข้อบังคับที่คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) กำหนด[75]เฉพาะการใช้อำนาจในการค้นโดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 24 วรรคหนึ่ง (1) นอกจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับวิธีการค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น โดยรายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป และบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถานหรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมอบสำเนาหนังสือนั้นให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวในทันทีที่สามารถกระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้เป็นหัวหน้าในการค้นต้องเป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 (ปัจจุบันระดับชำนาญการ)[76] ขึ้นไปด้วย

ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นส่งสำเนาบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อตามมาตรา 24 วรรคสาม และสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดต่อศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่ทำการค้น หรือศาลอาญาในเขตกรุงเทพมหานครภายในสี่สิบแปดชั่วโมงหลังจากสิ้นสุดการตรวจค้นเพื่อเป็นหลักฐาน พนักงาน

ในการตรวจตัวผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นหญิง ให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาจะขอนำบุคคลใดมาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้

(3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนได้ปฏิบัติตามหมาย

[75] ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ. (2547, สิงหาคม 31). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 121 (ตอนพิเศษ 94 ง). หน้า 46.

[76] พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

มาตรา 46 ระดับตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญ

ฯลฯ ฯลฯ

(3) ตำแหน่งประเภทวิชาการ มีระดับ ดังต่อไปนี้

(ก) ระดับปฏิบัติการ

(ข) ระดับชำนาญการ (ตรงกับ C6-C7 เดิม)

(ค) ระดับชำนาญการพิเศษ

(ง) ระดับเชี่ยวชาญ

(จ) ระดับทรงคุณวุฒิ

ฯลฯ ฯลฯ

สอบสวนคดีพิเศษระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการให้ เป็นไปตามที่อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษกำหนด โดยทำเอกสารให้ไว้ประจำตัวพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้ได้รับอนุมัติและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้นั้นต้องแสดงเอกสารดังกล่าวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

พนักงานสอบสวนคดีพิเศษระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนดโดยทำเอกสารให้ไว้ประจำตัวพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้ได้รับอนุมัตินั้นและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้นั้นต้องแสดงเอกสารดังกล่าวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

2) การเข้าถึงเอกสารหรือข้อมูลข่าวสาร

แม้บุคคลจะมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันในทางที่ชอบด้วยกฎหมายตามรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 36[77] แต่ในบางกรณีผู้กระทำความผิดก็อาจจะมีการใช้เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสาร เช่น โทรศัพท์ เครื่องมือสื่อสาร ฯลฯ เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิด พนักงานสอบสวนคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวได้เพื่อการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามมาตรา 25

ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เอกสาร หรือข้อมูล ข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรือ อุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือทางเทคโนโลยีสารสนเทศใด ถูกใช้หรืออาจถูกใช้ เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุมัติจากอธิบดีเป็นหนังสือจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวก็ได้ การอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิอื่นใดประกอบกับเหตุผลและความจำเป็น ดังนี้

(1) มีเหตุอันควรเชื่อว่ามีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ

---

[77] รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้ง การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน จะกระทำมิได้ เว้นเสียแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(2) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

(3) ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพมากกว่าได้

การอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาสั่งอนุญาตได้ คราวละไม่เกินเก้าสิบวันโดยกำหนดเงื่อนไขใดๆ ก็ได้ และให้ผู้เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารในสิ่งสื่อสารตามคำสั่งดังกล่าวจะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เป็นไปตามในมาตรานี้ ภายหลังที่มีคำสั่งอนุญาตหากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเหตุผลความจำเป็นไม่เป็นไปตามที่ระบุหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งอนุญาตได้ตามที่เห็นสมควร เมื่อพนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตแล้ว ให้รายงานการดำเนินการให้อธิดีผู้พิพากษาศาลอาญาทราบ บรรดาข้อมูลข่าวสารที่ได้มาตามวรรคหนึ่ง ให้เก็บรักษาเฉพาะข้อมูล เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุญาตตามวรรคหนึ่ง และให้ใช้ประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนหรือใช้เป็นพยานหลักฐานเฉพาะในการดำเนินคดีพิเศษดังกล่าวเท่านั้น ส่วนข้อมูลข่าวสารอื่นให้ทำลายเสียทั้งสิ้น ทั้งนี้ ตามข้อบังคับที่คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) กำหนด

3) การเข้าแฝงตัว[78]

กำหนดให้การสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษสามารถใช้มาตรการพิเศษหรือที่เรียกทั่วไปว่าการแฝงตัวและการทำหลักฐานเท็จ[79] ซึ่งเป็นอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยที่พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีบทบัญญัติชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ มาตรา 27 ในลักษณะของการเป็นสายลับเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามตามกฎหมายคดีพิเศษ ซึ่งกำหนดให้อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือผู้ได้รับมอบหมายมีอำนาจให้บุคคลใดจัดทำเอกสารหรือหลักฐานใดหรือเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน โดยให้เป็นไปตามข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด ทั้งนี้ การจัดทำเอกสารหรือหลักฐานดังกล่าวหรือการเข้าไปแฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนนั้น ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยให้ผู้บัญชาการสำนักเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลการตรวจสอบ กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นนายทะเบียนที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการเก็บทะเบียนข้อมูล หลักฐานและการแฝงตัว เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและเมื่อหมดความจำเป็นแล้ว ให้เสนออธิบดีเพื่อขออนุมัติทำลาย ทั้งนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ

---

[78] ณฐพล ดิษยธรรม, พันตำรวจตรี. (2555). ***การนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีกรมสอบสวนคดีพิเศษ.*** สารนิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 98-102.

[79] ธาริต เพ็งดิษฐ์. (2547). ***มารู้จัก FBI เมืองไทย.*** กรุงเทพฯ: ธรรมนิติ เพรส. หน้า. 92.

การแฝงตัว ผู้ใดกระทำนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ในการสืบสวนสอบสวนตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ผู้นั้นไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษอาญาที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น (มาตรา 40)

การแฝงตัว คือ การปลอมตัวโดยวิธีการปกปิด หรือปิดบังสถานภาพตัวตนที่แท้จริง เช่น การใช้เอกสารแสดงตัวปลอม เช่น การทำบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทางปลอม การเปิดบัญชีธนาคารปลอม การจัดทำประวัติการศึกษาปลอม การจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการเปิดบริษัทปลอม รวมทั้ง การแสดงถึงการมีอาชีพและสถานภาพซึ่งไม่เป็นความจริง โดยให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถสืบทราบข้อมูลข่าวสารเป้าหมายได้ รวมทั้งสามารถใช้จ่ายเงินเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ และจัดทำเอกสารหรือหลักฐานนั้น ตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ซึ่งมีระเบียบการใช้จ่ายเงินที่แตกต่างจากการใช้เงินของทางราชการทั่วไป

การแฝงตัวตามมาตรา 27 เป็นการปฏิบัติงานเชิงรุกเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนเพื่อนำอาชญากรในคดีพิเศษมาดำเนินการตามกฎหมาย เป็นวิธีการที่เจ้าหน้าที่อำพรางหรือแฝงตัวเข้าไปอยู่ในกลุ่มขององค์กรอาชญากรรมเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในองค์กรอาชญากรรม ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด เป็นต้น ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้เป็นผู้อำพรางตัว แต่จะใช้บุคคลอื่นที่ถูกกำหนดเข้าไปอำพรางตัวโดยการควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งในการใช้วิธีการดังกล่าวต้องใช้บุคคลที่รักษาความลับเป็นอย่างดี มีการปกปิดตัวตนที่แท้จริงไม่ให้ใครทราบ ลักษณะเหมือนกับสายลับ แต่เปิดหรือแสดงตนตัวเองให้บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายเข้าใจว่าเป็นบุคคลอื่น เช่น การปกปิดฐานะ อาชีพ หน้าที่การงาน การศึกษา ประวัติ เป็นต้น

4) อำนาจการเก็บรักษาของกลาง

ในการเก็บรักษาของกลาง (Exhibit) ตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ นอกจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะมีอำนาจในการเก็บรักษาหรือมอบหมายให้ผู้อื่นเป็นผู้เก็บรักษาของกลางแล้ว หากของกลางไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษา หรือการเก็บรักษาไว้นั้น จะเป็นภาระแก่ทางราชการ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจขายทอดตลาดของกลางเพื่อที่จะนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดส่งเข้าคลังแผ่นดิน หรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ หรือทำลาย ซึ่งมีข้อแตกต่างจากพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ[80] คือ ของกลางที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

---

[80] ระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี

ข้อ 422 การเก็บรักษาของกลางในหน้าที่ตำรวจภูธร ให้ผู้บังคับกองหรือหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้รักษาราชการแทนส่งมอบของกลาง ให้นายอำเภอ ซึ่งเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้เก็บรักษาไว้ตามข้อบังคับการเก็บรักษาของกลางของ กระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2480 เว้นแต่ของกลางที่เป็นปศุสัตว์และสัตว์พาหนะ

ดำเนินการยึดอายัดไว้นั้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการได้ เช่น กรณีการยึดเครื่องคอมพิวเตอร์เมื่อได้มีการตรวจสอบและเก็บหลักฐานเรียบร้อยแล้ว สามารถนำไปใช้ในทางราชการได้ โดยให้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ[81] ซึ่งมาตรการดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542[82] และสำนักงานปราบปรามยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534[83] ที่ให้อำนาจเลขาธิการสามารถสั่งการให้นำของที่ยึดอายัดนั้นไปใช้ประโยชน์ของทางราชการได้

5) การยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายอาวุธปืน

กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้รับยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุ ระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เช่นเดียวกับข้าราชการทหารและตำรวจ โดยมาตรา 29 ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์ดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ และเป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม

หรือของใหญ่โต ไม่สะดวกแก่การส่งมอบ ให้ผู้บังคับกองหรือหัวหน้าสถานีตำรวจ หรือผู้รักษาราชการแทน เป็นผู้เก็บรักษาไว้จนกว่าจะได้รับคำสั่งจากนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน

[81] ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยวิธีปฏิบัติในการดำเนินการเกี่ยวกับของกลางที่ถูกริบตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล พ.ศ. 2550 ข้อ 8

[82] พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

มาตรา 57 การเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่คณะกรรมการธุรกรรม เลขาธิการหรือศาล แล้วแต่กรณี ได้มีคำสั่งยึดหรืออายัดไว้ตามหมวดนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีที่ทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาไว้ หรือหากเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการมากกว่าการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เลขาธิการอาจสั่งให้ผู้มีส่วนได้เสียรับทรัพย์สินนั้นไปดูแลและใช้ประโยชน์โดยมีประกันหรือหลักประกันหรือให้นำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการแล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบก็ได้

[83] พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

มาตรา 24 การเก็บรักษาทรัพย์สินที่คณะกรรมการได้มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดไว้ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีที่ทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาไว้หรือหากเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการมากกว่าการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เลขาธิการอาจสั่งให้นำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดหรือไปใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการ แล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบก็ได้

6) การแต่งตั้งที่ปรึกษาพิเศษ

พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีความรู้ความชำนาญที่เกี่ยวข้องหลากหลายอาชีพ เช่น นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเงิน การบัญชี คอมพิวเตอร์ ฯลฯ เพื่อให้มีความรอบรู้หลายด้านหลายมิติในการดำเนินการกับอาชญากรรมซึ่งเป็นคดีพิเศษแล้ว ในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ ในกรณีมีเหตุจำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษอาจแต่งตั้งบุคคลหรือซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นที่ปรึกษาคดีพิเศษ (Special Litigation Counsel) ตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547[84]

การให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นที่ปรึกษาคดีพิเศษเกี่ยวกับการสอบสวนเป็นการสร้างระบบพยานหลักฐานในการสอบสวนให้มีน้ำหนักในการรับฟังของศาล เพราะพนักงานสอบสวนและผู้เชี่ยวชาญต้องไปเป็นพยานเบิกความเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเองทำให้พยานหลักฐานมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับพยานอื่นจนอาจชี้ชัดได้ว่าผู้นั้นกระทำผิดจริง ดังนั้นการกำหนดให้การสอบสวนมีบุคคลหลายฝ่ายที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เข้ามาร่วมทำการสอบสวน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่แก้ไขข้อบกพร่องในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีที่มีความยุ่งยาก หรือสลับซับซ้อนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษอาจแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เป็นที่ปรึกษาคดีพิเศษได้ ทั้งนี้ ให้ที่ปรึกษาคดีพิเศษได้รับค่าตอบแทนค่าตอบแทนที่จ่ายให้แก่ที่ปรึกษาคดีพิเศษ โดยคิดเป็นรายชั่วโมงในอัตราไม่ต่ำกว่าชั่วโมงละ 500 บาท และไม่เกินชั่วโมงละ 1,000 บาท ทั้งนี้จะต้องไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมงต่อคน และในการจ่ายเงินค่าตอบแทนให้แก่ที่ปรึกษาคดีพิเศษสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ครั้งหนึ่งต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 500 บาท ในการกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ที่ปรึกษาคดีพิเศษ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษพิจารณาถึงคุณสมบัติและความเชี่ยวชาญของที่ปรึกษาคดีพิเศษตลอดจนพฤติการณ์อื่นใดที่กรมสอบสวนคดีพิเศษเห็นสมควรนำมาประกอบการพิจารณาด้วย

เมื่อมีหลักการเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องจัดระบบการสอบสวนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้พยานแวดล้อมเหล่านั้นมีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลรับฟัง เนื่องจากคดีที่มีแต่พยานแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีอิทธิพลหรือคดีอาชญากรรมที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า หรือคดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเงินที่มีระบบบัญชีสลับซับซ้อน หรือคดีที่ใช้คอมพิวเตอร์ผ่านอินเตอร์เน็ตกระทำผิด คดีเหล่านี้ล้วนแต่เป็นคดีที่มี

---

[84] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 243 ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความเชี่ยวชาญในการใดๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยการ การแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดีในการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา อาจเป็นพยานในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย ตรวจลายมือทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่นๆ

ความยุ่งยากในการแสวงหาพยานหลักฐานและมักจะไม่มีประจักษ์พยาน เพราะผู้กระทำผิดสามารถทำลายพยานหลักฐานได้โดยง่าย จึงเป็นการยากที่พนักงานสอบสวนเพียงฝ่ายเดียวจะแสวงหาพยานหลักฐานให้ศาลเชื่อได้ กรณีนี้จึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ[85] เข้าร่วมทำการสอบสวน เพื่อพิสูจน์ทางการแพทย์ ทางวิทยาศาสตร์[86] และอื่นๆ

วิธีการดังกล่าวมีความแตกต่างจากแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนทั่วไป เนื่องจากในขณะที่เมื่อพนักงานสอบสวนได้พยานหลักฐานมาแล้วจะส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการพิสูจน์ บางครั้งพยานหลักฐานที่ได้มาไม่เกี่ยวข้องกับคดีที่เกิดขึ้น หรือในบางคดีเมื่อนำพยานเข้าสืบในชั้นศาล พยานหลักฐานมีพิรุธเกิดข้อสงสัย เป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้อง หรือบางกรณีพนักงานสอบสวนเข้าไปหาพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุอีกครั้ง พยานหลักฐานเหล่านี้ก็อาจถูกทำลายหรือสูญหายไปหมดแล้วด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าไปแสวงหาพยานหลักฐานตั้งแต่เริ่มต้นคดี

7) ค่าใช้จ่ายสำหรับการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ

การสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีพิเศษจะมีค่าใช้จ่ายสำหรับการสืบสวนสอบสวน เนื่องจากอาชญากรรมอาจมีรูปแบบ กระบวนการกระทำความผิดที่สลับซับซ้อน บางครั้งอาจต้องอาศัยการใช้เทคนิคพิเศษ หรือการบูรณาการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงาน ซึ่งทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมธรรมดา ซึ่งกระบวนการในการอนุมัติค่าใช้จ่ายนั้น พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 มาตรา 31 กำหนดให้ค่าใช้จ่ายสำหรับการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษและวิธีการเบิกเงินทดรองจ่าย ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง[87]

ให้อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการสั่งจ่ายเงินทดรองจ่าย สำหรับใช้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ ภายในวงเงินครั้งละไม่เกิน 50 ล้านบาท กรณีเป็นการอนุมัติวงเงินนอกเหนือจากที่กำหนดดังกล่าว ให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยมีหลักฐานตามระเบียบ เพื่อให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบ เว้นแต่กรณีที่เป็นความลับ

---

[85] ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนที่ปรึกษาคดีพิเศษแห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 30 ข้อ 7

[86] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 244/1 ในกรณีความผิดอาญา ที่มีอัตราโทษจำคุก หากมีความจำเป็นต้องใช้ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ บุคคล วัตถุ หรือ เอกสารใดโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

[87] ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าใช้จ่ายสำหรับการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ และวิธีการเบิกจ่ายเงินทดรองจ่ายตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พ.ศ. 2548 ข้อ 11

8) การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นของรัฐในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ

เนื่องจากคดีพิเศษเป็นลักษณะของคดีอาญาที่มีความซับซ้อน กระทบเศรษฐกิจ การเงิน หรือความมั่นคงของประเทศ หรือมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม การสืบสวนสอบสวนจำเป็นที่จะต้องมีการร่วมมือกันในลักษณะบูรณาการแบบสหวิชาชีพ อาจต้องใช้ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นมืออาชีพในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น งานด้านภาษี การเงินและการธนาคาร การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ความชำนาญในด้านต่างๆ นั้น อาจมาจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ

ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมการกฤษฎีกาคณะพิเศษได้มีความเห็นในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษว่า การมีเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา โดยแต่ละหน่วยงานมีกฎหมายเอกเทศของตนในการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบคดีอาญา อำนาจหน้าที่รวมทั้งวิธีการในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเป็นการเฉพาะ โดยไม่มีองค์กรกลางใดมาเป็นผู้กำหนดผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบคดีอาญา ขอบเขตความรับผิดชอบ หรือวิธีการในการร่วมมือ เพื่อให้มีการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องคดี ทำให้เป็นปัญหาข้อขัดข้องในการบริหารกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพขึ้นได้ ดังจะเห็นได้จากในขณะนั้นข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ซึ่งออกตามมาตรา 16 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ใช้บังคับทั้งกับข้าราชการและตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครอง แต่ในปัจจุบันข้าราชการตำรวจไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอีกต่อไป จึงเกิดปัญหาการประสานการปฏิบัติหน้าที่ระหว่างหน่วยงานทั้ง 2 แห่ง ซึ่งหากมีกฎหมายเฉพาะของหน่วยงานอื่นแยกออกไปอีก การประสานงานก็จะยิ่งมีปัญหามากขึ้น[88]

ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีพิเศษ อาศัยอำนาจตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ให้คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) มีอำนาจออกข้อบังคับการปฏิบัติ

---

[88] บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ประกอบร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. .... เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ..... (สภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว) สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. หน้า 16. อ้างใน ศุภกร ปุญญฤทธิ์. (2549). ***การบังคับใช้กฎหมายของกรมสอบสวนคดีพิเศษกับองค์กรอาชญากรรม.*** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 80.

หน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการประสานการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้ กคพ. มีอำนาจออกข้อบังคับการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง[89] ดังต่อไปนี้

(1) วิธีปฏิบัติระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ การดำเนินการเกี่ยวกับหมายเรียกและหมายอาญา การจับ การควบคุม การขัง การค้น หรือการปล่อยชั่วคราว การสืบสวน การสอบสวน การเปรียบเทียบปรับ การส่งมอบคดีพิเศษ และการดำเนินการอื่นเกี่ยวกับคดีอาญาในระหว่างหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา

(2) ขอบเขตความรับผิดชอบของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ และเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ ในการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐแต่ละแห่ง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผลกระทบของการกระทำความผิด และประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปราม การกระทำความผิดอาญาได้อย่างทั่วถึง ในการนี้อาจกำหนดให้กรณีใดต้องดำเนินการร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยก็ได้

(3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามคดีพิเศษ

(4) การสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ

เมื่อมีข้อบังคับตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ปฏิบัติตามข้อบังคับที่กำหนดนั้น ถ้าข้อบังคับดังกล่าวเป็นการกำหนดหน้าที่ในระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ถือว่าการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นการดำเนินการของผู้มีอำนาจหน้าที่สืบสวนและสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

---

[89] พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

มาตรา 10 ให้ กคพ. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

ฯลฯ ฯลฯ

(4) กำหนดข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์ตามที่มีบทบัญญัติกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กคพ.

(7) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กคพ

ฯลฯ ฯลฯ

ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2547[90]

ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ ในคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษเท่านั้น (ข้อ 4)

กรณีที่มีการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษในการกระทำความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษตามความในวรรคหนึ่งต่อพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้นดำเนินการรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ ดำเนินการสืบสวนสอบสวน และดำเนินการอื่นตามอำนาจหน้าที่จนกว่าจะมีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ

ให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐที่ได้รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษ ส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่มีการรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ แล้วแต่กรณี (ข้อ 5)

สำหรับในคดีความผิดอาญาอันเป็นคดีพิเศษ ตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2)[91] แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และเป็นคดีที่พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนได้รับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ สืบสวนสอบสวน หรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดไว้แล้ว ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษแจ้งพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้นโดยเร็ว และให้มีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษภายในระยะเวลาสามวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

ในระหว่างที่พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐยังมิได้ส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนตามข้อ 5 ให้เป็นที่เรียบร้อย ให้พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้น จัดการให้มีการควบคุม การขัง การปล่อยตัวชั่วคราว การเก็บรักษาของกลาง และการดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นต่อไปจนกว่าจะได้มีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวน แต่ทั้งนี้หากมีการฝากขังจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนครบกำหนดฝากขังไม่น้อยกว่าสามวัน (ข้อ 6)

---

[90] ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง. (2547, 21 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 121 (ตอนพิเศษ 80 ง), หน้า 46.

[91] คดีความผิดทางอาญาอื่นนอกจากมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) ตามที่ กคพ. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีความจำเป็นในเรื่องการจับ การค้น การควบคุม การขัง การปล่อยตัวชั่วคราว การเปรียบเทียบปรับ การตรวจสถานที่เกิดเหตุ การตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ การเก็บรักษา หรือจัดการของกลาง การสืบสวนสอบสวน หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีพิเศษและไม่สามารถดำเนินการเองได้โดยลำพัง ก็ให้ประสานขอความร่วมมือจากพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐ และให้พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการร้องขอให้ความร่วมมือตามที่ได้รับการร้องขอด้วย (ข้อ 7)

ให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐให้ความร่วมมือในการสนับสนุนแลกเปลี่ยนข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองดูแล รวมถึงการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารโดยตรง หรือการเชื่อมข้อมูลข่าวสาร หรือความร่วมมือในการสนับสนุนอื่นใดเพื่อใช้ในการสืบสวนสอบสวน หรือป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญาที่เป็นคดีพิเศษ ตามที่ได้รับการร้องขอจากกรมสอบสวนคดีพิเศษ

ให้หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนการดำเนินการที่เกี่ยวกับคดีพิเศษในเรื่องการสนธิกำลัง บุคลากร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ อาวุธยุทธภัณฑ์ ยานพาหนะ และการดำเนินการอื่นใดตามที่กรมสอบสวนคดีพิเศษร้องขอ

ในกรณีที่กรมสอบสวนคดีพิเศษกับหน่วยงานอื่นของรัฐปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐแต่ละแห่ง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของหน่วยงานนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสืบสวนสอบสวน หรือป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญาที่เป็นคดีพิเศษ (ข้อ 8)

นอกจากนี้ ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมมาตรา 22/1 ในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีพิเศษกรมสอบสวนคดีพิเศษอาจขอให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความเหมาะสม

ให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามวรรคหนึ่งให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ตามสมควรแก่กรณีโดยได้รับค่าใช้จ่ายหรือค่าตอบแทนอื่นใดที่จำเป็นในการช่วยเหลือ สนับสนุน หรือเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้การดำเนินงานตามพระราชบัญญัตินี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

9) การให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาร่วมสอบสวนหรือมาร่วมปฏิบัติหน้าที่กับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

ในกรณีที่คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) เห็นว่าเพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามการกระทำความผิดคดีพิเศษ กคพ. จะให้ความเห็นชอบให้คดีพิเศษคดีหนึ่งคดีใดหรือประเภทใดต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร แล้วแต่กรณี มาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ขั้นเริ่มการสอบสวน แล้วแต่กรณีก็ได้ เว้นแต่การสอบสวนคดีพิเศษที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) (ค) หรือ (ง) จะต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี ทั้งนี้ ในการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) กำหนด ในเรื่องการให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาร่วมสอบสวนหรือมาร่วมปฏิบัติหน้าที่กับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ[92] ซึ่งการกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวนนั้น จะทำให้สำนวนการสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งจะต้องส่งสำนวนดังกล่าวไปให้พนักงานอัยการมีความเห็นต่อไปนั้น มีความสมบูรณ์ ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพรวมทั้งเป็นการตรวจสอบความโปร่งใสของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน

---

[92] ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร. (2547, สิงหาคม 31). ***ราชกิจจานุเบกษา.*** เล่ม 121 (ตอนพิเศษ 95 ง), หน้า 50.